

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
SEITSMEKÜMNE SEITSMENDA ISTUNGI
PROTOKOLL**

Tallinnas
Justiitsministeeriumis

19. septembril 2014. a

Kohalviibijad

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Priit Pikamäe, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving, Riigikohtu kohtunik (*asendusliige*)
Virgo Saarmets, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik
Tiina Pappel, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Andra Pärsimägi, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik (*asendusliige*)
Donald Kiidjärv, Tartu Maakohtu kohtunik
Piia Jaaksoo, Pärnu Maakohtu kohtunik
Nele Parrest, õiguskantsleri volitatud esindaja (*osales päevakorrapunktide 1 – 7 arutamisel*)
Sten Luiga, advokatuuri esimees
Lavly Perling, juhtiv riigiprokurör riigi peaprokuröri ülesannetes
Marko Pomerants, Riigikogu õiguskomisjoni aseesimees (*osales päevakorrapunktide 1 – 7 arutamisel*)

Teised osalejad:

Helve Särgava, Harju Maakohtu esimees
Liivi Loide, Tartu Maakohtu esimees
Villem Lapimaa, Tallinna Halduskohtu esimees
Tanel Saar, Tartu Halduskohtu esimees
Urmas Reinola, Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Kersti Kerstna-Vaks, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Liis Lindström, Riigikohtu esimehe nõunik
Kerdi Raud, Riigikohtu direktor
Marko Aavik, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekancler
Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse juhataja
Angelika Sarapuu, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse nõunik
Maret Saanküll, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse nõunik
Küllli Luha, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse analüütik
Siret Jürgenson, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse nõunik
Timo Ligi, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse projektijuht
Shirley Salm, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse nõunik
Margit Lauri, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse nõunik

Juhatas:

Protokollis:

Priit Pikamäe, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Angelika Sarapuu, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse nõunik

Algus: 19.09.2014. a kell 11.00

Lõpp: 19.09.2014. a kell 15.30

Istungi päevakorras on:

1. **22.-23.05.2014. a KHN-i 75. korralise istungi protokoll ja 29.05.-06.06.2014. a KHN-i 76. erakorralise istungi protokoll kinnitamine** – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe
Materjalidena lisatud protokollid.
2. **Määruse „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel“ muutmiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus, Külli Luha
Materjalidena lisatud memo, eelnõu ja seletuskirja kavandid, maakohtute põhilised statistilised näitajad aastatel 2011.a – 2014.a I poolaastal ning Tartu Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi menetlusstatistika ülevaade
3. **Esimese ja teise astme kohtute koosseisu kehtestamise ja teenistuskohdade liigitamise korra tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Siret Jürgenson
Materjalidena lisatud memo ja käskkirja kavand.
4. **Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumi pikkade menetlusaegade probleemi lahendamiseks kavandatavate tegevuste tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Tartu Ringkonnakohtu, Kersti Kerstna-Vaks
Materjalina lisatud Tartu Ringkonnakohtu esimehe ettepanekud halduskolleegiumi töökoormuse normaliseerimiseks ja jääkide vähendamiseks.
5. **Kvaliteedijuhtimise väljatöötamine kohtusüsteemis. Kohtumenetluse kvaliteedistandardite kavandi tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Tartu Ringkonnakohtu, Kersti Kerstna-Vaks; Justiitsministeerium, Külli Luha
Materjalina lisatud kohtumenetluse kvaliteedistandardite projekt.
6. **Kohtustatistika meetodika tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Külli Luha
Materjalidena lisatud kohtustatistika meetodika esialgne projekt ja CEPEJ suunised kohtustatistika kohta.
7. **Ülevaade KIS2 rakendamisesest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Timo Ligi
Materjal puudub.
8. **Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest poolleiolevatest teemadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus; Riigikohtu, Liis Lindström
Materjalina lisatud väljavõte KHN-i otsuste tabelist.

Pikamäe: Kas päevakorrale on täiendusi?

Päevakorrale täiendusi ei ole.

Viiakse läbi hääletus päevakorra kinnitamise poolt.

Poolt: 10

Vastu: 0

Erapooletuid: 0

Otsus: KHN kinnitab päevakorra.

1. **22.-23.05.2014. a KHN-i 75. korralise istungi protokoll ja 29.05.-06.06.2014. a KHN-i 76. erakorralise istungi protokoll kinnitamine** – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Pikamäe: Kas protokollide osas on märkusi?

Luiga: Soovin täpsustada oma ametinimetust: mitte advokatuuri juhatuse esimees, vaid advokatuuri esimees.

Viiakse läbi hääletus protokollide kinnitamise poolt koos Sten Luiga ametinimetuse täpsustamisega.

Poolt: 10
Vastu: 0
Erapooletud: 0

Otsus: KHN kinnitab 22.-23.05.2014. a KHN-i 75. korralise istungi protokoll ja 29.05.-06.06.2014. a KHN-i 76. erakorralise istungi protokoll.

2. Määruse „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel“ muutmiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus, Külli Luha

Lippus: Taotleme KHN-ilt nõusolekut, et viia Viru Maakohtu Narva kohtumajast üks kohtunikukoht üle Tartu Ringkonnakohtusse. Mõlema kohtu olukorrast saite ülevaate maikuus toimunud KHN-i istungil, kus kohtute esimehed tegid ettekandeid korra kohasest õigusemõistmisest ning materjalid uuemate statistiliste näitajate kohta on lisatud käesoleva päevakorrapunkti juurde. Samuti käsitleti maikuu istungil põhjalikult vajadust tegeleda Tartu Ringkonnakohtu töökoormusega. Külli Luha on valmis statistilisi näitajaid kommenteerima.

Kohtunikukohtade arv on sätestatud ministri määrusega ja kohtunikukohti me juurde ei loo, kuid tulenevalt asjaolust, et süsteemis on vakantseid kohtunikukohti, siis on võimalik neid kohtute vahel ümber jagada. Kui sai selgeks vajadus luua jõudluse suurendamiseks Tartu Ringkonnakohtusse juurde üks kohtunikukoht, tuli leida kohus, kust saaks vakantse kohtunikoha Tartu Ringkonnakohtusse tõsta. Viru Maakohtus on käesoleval ajal täitmata kaks kohtunikukohta. Kui võrrelda Viru Maakohtu töökoormuse näitajaid teiste kohtutega, siis saab asuda seisukohale, et sissetulevate asjade arvu arvestades ei vii ajutiselt kohtunikukoha täitmata jätmine Viru Maakohut kehvemasse olukorda võrreldes teiste maakohutega. Kui vaadata vabade kohtunikukohtade täitmist Viru Maakohtus möödunud seitsme aasta jooksul, siis on see olnud väga kehv. On hulgaliselt luhtunud konkursse. Käesoleval aastal luhtus konkurss kahele kohtunikukohale ja juba praegu on näha, et käesoleva aasta aprillikuus välja kuulutatud konkurss kohtunikoha täitmiseks nurjub kõigi eelduste kohaselt samuti. Viru Maakohtu esimees on muudatusega nõus. Ta ei taotleks sellele vakantsele kohale uue konkursi väljakuulutamist, sest selle koha täitmine ei ole tõenäoline. Konkurss kuulutatakse küll aga teisele vakantsele kohale, kui selle täitmiseks aprillikuus välja kuulutatud konkurss on ametlikult nurjunuks kuulutatud. Viru Maakohtus on praegu ametis neli kohtunikukandidaati, aga neil, kes võiksid olla huvitatud Viru Maakohtusse tööle tulemisest, ei ole veel kohtunikeksamini sooritamise aeg kätte jõudnud.

Kokkuvõttes oleme lähtunud seisukohast, et täitmata kohtunikukoht ei aita kedagi. Meie viimase aja praktika kohtunikohtade ümberjaotamise osas on olnud selline, et reageerime vajadustele kiiresti, kuid kui statistilised näitajad taas muutuvad, siis vaatame kahtlemata süsteemis leiduvad vakantsed kohad uuesti üle ja teeme vajadusel muudatusi. Seetõttu oleme me Viru Maakohtu esimehega jõudnud läbirääkimistel sellisele kokkuleppele, et hiljemalt 2016. a esimesel KHN-i istungil, kui on olemas kohtute 2015. a statistilised andmed, toome me teema uuesti KHN-i ette, et arutada analüüsi põhjal tehtud ettepanekuid. Kui Viru Maakohtus on sel hetkel vajadus täiendava kohtunikukoha järele, siis sellise ettepaneku me KHN-ile ka teeme. Sellest tingitult andis Viru Maakohtu esimees tavapärasest pikema nõusoleku. Kuna esimees viibib Eestist eemal, loen ma tema nõusoleku ise ette: „Käesolevaga annan nõusoleku justiitsministri 25.10.2005 määrusesse nr 47 Maa-, haldus- ja ringkonnakohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel muudatuse tegemiseks, mille kohaselt väheneks ajutiselt Viru Maakohtu kohtunike ametikohtade arv Narva kohtumajas ühe ametikoha võrra ja suureneks Tartu Ringkonnakohtu kohtunike ametikohtade arv. Nõusoleku annan tingimusel, et kohtunikukohtade optimaalne jaotus arutatakse 2015. a menetlusstatistika ja kohtunikukohtade täituvuse andmetele tuginedes läbi hiljemalt 2016. a esimesel Kohtute haldamise nõukoja istungil ning vajadusel suurendatakse määrusega taas Viru Maakohtu kohtunike arvu.“

Nõusoleku sellise muudatuse tegemiseks on andnud ka Tartu Ringkonnakohtu esimees, kes on täna siin ja saab vajadusel kommenteerida ringkonnakohtu olukorda. Nüüd annan sõna Külli Luhale, et ta saaks tutvustada statistilisi näitajaid.

Luha: Vastaksin parema meelega küsimustele, kuna käesoleva päevakorrapunkti juurde on lisatud materjalid statistiliste näitajate kohta. Maikuus toimunud KHN-i istungil rääkisime põhjalikult

ringkonnakohtute tsiviil- ja halduskolleegiumide olukorrast. Määruse muudatuse fookuses ei ole Tallinna ja Tartu ringkonnakohtute võrdlev analüüs, kuna Tartu Ringkonnakohtu menetluslikud näitajad on hetkel kehvemad, seda nii tsiviil- kui halduskolleegiumis. Lähtusime ka sellest, et tühi kohtunikoht menetluse tõhustamisele kaasa ei aita. 2007. a alates on Viru Maakohtus pikema või lühema aja jooksul olnud täitmata üks kuni kolm kohtunikukohta. Kohtunike töökoormus ei ole Viru Maakohtu puhul peamine argument, miks on seal menetlusajad kehvemad kui teistes kohtutes, eelkõige kriminaalmenetluses.

Pikamäe: Meil on täna paradoksaalne olukord, kus me arutame kohtunikukoha ületoomist Viru Maakohtust, aga kohtu esimees Anne Palmiste ise ei saa arutelul osaleda. Seda päevakorrapunkti ette valmistades kohtusin Anne Palmistega, kes ei näinud aga põhjust küsimuse otsustamisega viivitamiseks vaatamata sellele, et ta ise osaleda ei saa. Ta oli nõus, et arutame seda küsimust nii, et kantakse ette tema kirjalik nõusolek kohtunikukoha üleviimiseks. Anne Palmiste kinnitas vahetult ka mulle, et on nõus kohtunikukoha andmisega Tartu Ringkonnakohtule, kuid seda tingimuslikult. Tingimuseks on see, et kohtunikukoha tagastamise juurde tullakse tagasi 2016. a esimesel KHN-i istungil, võttes aluseks 2015. a statistika. Küll on meil aga täna kohal Tartu Ringkonnakohtu esimees Kersti Kerstna-Vaks, kes on saatnud selle päevakorrapunkti juurde ka täiendava materjali ehk Tartu Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi menetlusstatistika ülevaate. Annan sõna Kersti Kerstna-Vaksale.

Kerstna-Vaks: Tartu Ringkonnakohus on tsiviilkolleegiumisse täiendavat kohtunikukohta taotlenud juba alates 2012. a, seega ei ole teema uudne. Olen teadlik, et kohtunikukohtade arvu ei saa suurendada ja seepärast tuleb teisest kohtust kohtunikukoht üle tuua. Justiitsministeerium jõudis seisukohale, et koha saaks üle tuua Viru Maakohtust. Virumaa probleemid ja lisaks üldise õiguskultuuri probleemid, mis minu hinnangul seonduvad ka sealse õigusabi kvaliteediga, on kõigile teada. See paraku mõjutab eelkõige Viru Maakohtu tsiviilkohtunike tööd ning avalduste ja hagide kvaliteeti, sealt kanduvad probleemid omakorda ringkonnakohtusse.

Samas on Viru Maakohtus suur probleem kohtunikukohtade täitmisega. Isegi kui formaalselt oleks võimalik konkursi käigus kohtunikukohad täita, siis sisuliselt kaasneksid kohtuniku tööle hakkamisega probleemid. Viiest Narva tsiviilkohtunikust kolme osas on distsiplinaarmenetlus kas toimunud ja lõppenud süüdimõistva otsusega või on see käimas. See näitab, et täidetud kohtunikukoht ei pruugi tagada meile Narvas igal juhul õigusemõistmise kvaliteeti. Eelöeldu põhjal saan toetada seisukohta, et Viru Maakohtu täitmata kohtunikukoht võiks teenida ühiskonda kusagil mujal. Olen sel teemal rääkinud Anne Palmistega ja ei eita, et koha ületoomine aitaks kaasa sellele, et ringkonnakohus, eelkõige muidugi kohtu esimees saaks Viru Maakohtu teatud asjades abistada. Me oleme selleks juba samme astunud ja korraldanud ümarlaudu jms. Olen käinud Narva kohtumajas ja valmis Narva uuesti minema. Olen valmis pakkuma oma tuge nii Viru kui ka vajadusel Tartu Maakohtu esimehele.

Kokkuvõttes on kohtunikukoha ületoomise mõtte selles, et kohtunikukoht ei seisaks tühjalt, vaid me saaksime seda ära kasutada Tartu Ringkonnakohtus. Kui me vaatame Tartu Ringkonnakohtu arvandmeid, siis meil on 2014. a esimese kaheksa kuuga apellatsioonide arv kasvanud 23%. Määruskaebuste osas on küll toimunud langus, kuid apellatsioonide lahendamine võtab suurema osa tööajast. Tsiviilkolleegiumis on jõudlus võrreldes eelmise aastaga langenud 91,6%-lt 87,4%-le. Lahendatud asjade arv on aga kasvanud 2%, seetõttu ei saa ka väita, et jõudluse langus on tingitud sellest, et oleme lahendanud vähem asju.

Aavik: Soovin rõhutada, et me ei räägi hetkel Tartu Ringkonnakohtusse ajutise kohtunikukoha loomisest. Sisuliselt tähendab see seda, et 2016. a märtsikuu KHN-i istungile tuleme uue analüüsiga, kus vaatame seda, kas Viru Maakohtusse on uue statistika põhjal vaja üks kohtunikukoht tagasi viia tol hetkel süsteemis leiduvate vakantsete kohtade hulgast.

Luha: Selle eelduseks on ka see, et Viru Maakohtus on sel hetkel kõik kohtunikukohad täidetud.

Pappel: Kõigepealt tahaksin öelda seda, et tuleks kõrvaldada mõned eksitavad seisukohad ja eksitav info, mis on KHN-i liikmetele saadetud seonduvalt selle kohtunikukoha ületoomise eesmärgiga. Päevakorrapunktile lisatud memos on kirjas, et ületoodav kohtunikukoht on mõeldud Tartu Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumile, kuid eesmärgiks ka halduskolleegiumi jõudluse suurendamine ning menetlustähtaegade lühendamise. Halduskolleegium ei ole arutanud kohtunikukoha loomist tsiviilkolleegiumisse eesmärgiga vähendada halduskolleegiumi töökoormust ja me ei pea seda ka võimalikuks. Meie esitasime oma ettepanekud halduskolleegiumi probleemi lahendamiseks ja need ei

seondunud ühe kohtunikukoha loomisega halduskolleegiumisse. Kuna see on teise päevakorrapunkti teema, siis ma sellel pikemalt ei peatu. Küll aga märgin, et halduskolleegium sai teisipäeval kokku ja leidis, et ei ole võimalik luua ringkonnakohtusse kohtunikukoht selliselt, et kohtunik hakkaks paralleelselt menetlema nii haldus- kui tsiviilasju. See ei taga meie hinnangul lahendite kvaliteeti haldusasjades. See aeg, kus kohtunikud arutasid paralleelselt tsiviil- ja haldusasju, on möödunud. Minu teada sai just kvaliteedi tõstmise eesmärgil Tartu Ringkonnakohtusse 2006. a moodustatud eraldi kolleegiumid. Loodan, et KHN-i liikmed ei seosta seda ettepanekut halduskolleegiumi töökoormuse vähendamisega. See ei tähenda, et halduskolleegium oleks ettepaneku vastu tuua tsiviilkolleegiumisse üks kohtunikukoht Viru Maakohust, seda aga eeldusel, et Viru Maakohus selle ettepaneku tagajärjel ei kannata ja võttes arvesse asjaolu, et neil on hetkel üks kohtunikukoht täitmata.

Luiga: Kas on sellist statistikat, kui palju kohtunikke peaks Narvas olema, arvestades elanike ja kohtunike arvu suhet teistes piirkondades?

Luha: Sellist statistikat ei ole, aga see on meile heaks sisendiks, et analüüsida 2015. a statistikat nii kohtuasjade arvu kui ka kohtunike ja elanike suhte aspektist. Töökoormuse mõttes ei ole Viru Maakohus praegu teistest erilisem. Küll aga toob kohtu esimees välja, et nende kriminaalasjad on teistest erinevad, kuna on palju piiriüleseid kohtuasju ja kohtuasju, kus on palju kohtualuseid või palju episoode.

Luiga: 30. septembril on planeeritud advokatuuri juhatuse ja ministri kohtumine Narvas, et selgitada välja Viru probleemi kitsaskohad. Mis puudutab ettepanekut tuua Viru Maakohust üks kohtunikukoht üle Tartu Ringkonnakohtusse, siis tahan öelda seda, et ma ei vaidle sellele vastu, momendil tundub mõistlik toetada otsust nendel tingimustel, mis Anne Palmiste oma nõusolekus välja tõi. Küll on mul aga selle kohta üks väike tähelepanek: kas see on õige otsus olukorras, kus kõik püüavad Narvale tähelepanu pöörata? Nagu ma ütlesin, mõtleme me hetkel, mida saaks Narvaga teha, seda sama üritavad ka kõik teised, KHN aga otsustab praegu Narvast ühe kohtunikukoha ära võtta.

Aavik: Jah, me oleme kohtunikukoha ületoomist ka sellest aspektist kaalunud. Tegemist on raske ettepanekuga, aga selle taga on olukord, et meil ei õnnestu seda vaba kohtunikohta täita. Konkursside nurjumise protsent on 64. Järgmisel aastal pensioneerub veel üks kohtunik. Sellisel juhul oleks meil kokku kolm vakantset kohtunikukohta ja nende täitmine on ebarealistlik. See argument kaalub meie jaoks üles regionaalse küsimuse. Ka Anne Palmiste ise on andnud oma nõusoleku just sellest lähtuvalt, et Viru Maakohus ei aita see täitmata kohtunikukoht kohtumenetluse tõhustamisele kaasa, mujal võiks see kohtunikukoht aga kasu tuua.

Luiga: Olen nõus, et lühiajaliselt on see mõistlik otsus. Omaette küsimus on aga see, kas ministeerium tegeleb ka sellega, kuidas Narva juriste viia. Ka meil ei ole võimalik sinna inimesi juurde viia, kui õiguskultuur ja õigussüsteem seal tervikuna ei arene.

Aavik: Ministeerium ei tegele sellega mitte ainult üksinda, vaid Vabariigi Valitsus on moodustanud Ida-Virumaa problemaatikaga tegeleva töörühma. Me oleme andnud sinna oma sisendi. Meie sisendi kohaselt ei ole see spetsiifiline juristidega seotud probleem, vaid tegemist on Ida-Virumaa tööjõuturu üldise probleemiga, et seal on igale alale kõrgelt kvalifitseeritud inimesi keeruline leida, sealhulgas juriste. See vajab lahendamist üldiste meetmetega, peab leidma mingid motiveerivad meetodid. Oleme proovinud Ida-Viru stipendiumi koostöös advokatuuriga, kuid sellel suurt mõju ei ole ja see ei lahenda juristide muret selles piirkonnas, kuid see algatus annab eeskujuga.

Luiga: Mul on veel üks küsimus statistika kohta. Kas statistika arvestab Narva piirkonna keelelist eripära ehk kas statistika võtab arvesse seda, et kahe keele kasutamine kohtumenetluses suurendab ühe asja lahendamisele kuluvat aega? Kas selle jaoks on olemas mingi koefitsient?

Luha: Töökoormusmetoodika töörühmas oleme seda küsimust arutanud, kas ja kui palju võib see kohtuniku töökoormust tõsta. Leidsime, et see küll mõnevõrra muudab kohtumenetlust pikemaks, aga mitte nii oluliselt, et statistika ei oleks võrreldav teiste piirkondadega.

Saarmets: Räägime sellest, et kohtunikukohti on raske täita, konkursid luhtuvad. Praegu on aga väga aktuaalne teema õigusemõistmise tõhustamise projekt. Kas teised piirkonnad, kus projekt rakendub, ei lähe eest ära ja Narva, kus projekt ei ole veel rakendunud, ei hakka veel enam negatiivselt silma

paistma? Kui me võtame Narvast ära kohtunikukoha, mida peaks olema lihtsam täita kui näiteks kohtujuristi või muude ametnike kohti, kas see ei anna suuremat tagasilööki?

Aavik: Vastupidi. Sellest aspektist me olemegi seda analüüsinud, et järgmisel aastal on tõenäoliselt see projekt laienemas ka Viru Maakohtusse. Õigusemõistmise tõhustamise projekt ei aita paraku kaasa kohtunikukohtade täitmisele, seega ei lahenda projekti laienemine selle piirkonna regionaalset probleemi. Oleme Viru Maakohtu puhul aga näinud seda, et neil on võrreldava rahastatuse ja koormuse korral olnud statistilised näitajad teiste kohtutega võrreldes kehvemad, näiteks vanade asjade osakaal ja kriminaalmenetluse pikkus. See probleem vajab pigem mentorlust, juhtimisalast tähelepanu, võib-olla tuleb midagi muuta ka töökorralduslikult või menetluse juhtimise aspektist. See on ka üks osa kohtunikukoha üleviimise lisandväärtusest, millest Kersti Kerstna-Vaks rääkis. Kersti Kerstna-Vaks saab Tartu Ringkonnakohtu esimehena ja tsiviilkolleegiumi liikmena pakkuda sellisel juhul Viru Maakohtule vastu mentorlust. Võib-olla saab õigusemõistmise tõhustamise projekt sedapidi juhtimisalase lisaväärtuse, mis täna on regioonipõhine, kuna on võimalik kasutada juba teist aastat projektis osaleva Tartu kogemust. Kersti Kerstna-Vaks on juba lubanud, et kui projekt järgmisel aastal Viru Maakohtusse laieneb, siis pöörab ta sellele ka juhtimisalast tähelepanu. Anne Palmiste on selliseks koostööks valmis.

Kerstna-Vaks: Me ei ole Narvat maha kandnud.

Luha: Tuletan meelde, et me ei räägi mitte Narva Linna- või Narva Maakohtust ehk et ärme pööra nii palju tähelepanu Narvale. Tegelikult on meil tegemist Viru Maakohtuga ja regulatsioon erinevate kohtumajade vahel töökoormuse ühtlustamiseks jõustus juba 2006. a.

Kiidjärv: Kui me vaatame päevakorrapunkti nr 4, kus Kersti Kerstna-Vaks on teinud ettepanekuid halduskolleegiumi töö parendamiseks, siis kõlab ettepanekute viimase punkti viimane lause nii „*Samas annaks täiendav koht ja selle täitmine kohtule vajadusel ka lisaressurssi haldusasjade lahendamiseks kolleegiumite vahelise koostöö raames.*“. Praegu tõstatas Tiina Pappel küsimuse, et me ei tohiks seda ületoodavat kohtunikukohta käsitleda kahe kolleegiumi vahelise kohtunikukohana.

Kerstna-Vaks: Ma võtan selle ettepaneku tagasi. Seda tuleb nii käsitleda, et tsiviilkolleegiumil on see valmidus olemas, kuid kuna see mõte toetust ei leidnud, siis selle realiseerimine hetkel ei ole võimalik. Vastuseis tugineb ka Tallinna Ringkonnakohtu vastavale kogemusele, mis oli väidetavalt kvaliteedi aspektist olnud ebamõistlik lahendus. Seega on tsiviilkolleegium seda kaalunud ja võimalikuks pidanud, aga halduskolleegium mitte. Kohtusiseselt valitseb selge arusaamine, et see koht tuleb ikkagi tsiviilkolleegiumisse.

Pikamäe: Täna ei aruta me kohtunikukoha jagamise küsimust ringkonnakohtus. Täna arutame ainult seda, kas tuua Viru Maakohtust üks kohtunikukoht üle Tartu Ringkonnakohtusse. See, kuidas Tartu Ringkonnakohtus seda kohta kohtusiseselt jagab, on nende kohtu üldkogu otsustada. Tõsi küll, kui me anname täna ühe kohtunikukoha Tartu Ringkonnakohtule, siis tuleb enne konkursi väljakuulutamist ära otsustada, millisesse kolleegiumisse kohtunikku otsitakse. See ei ole aga tänase arutelu ese. Vaadates Tartu Ringkonnakohtu olukorda, on raske vastu vaielda sellele, et neil oleks vaja lisaressurssi, seda toetavad nii halduskolleegiumi näide kui ka tsiviilkolleegiumi statistilised andmed. Ei saa eitada, et Tartu Ringkonnakohtus on töökoormus tuntavalt kasvanud. Selle leevendamiseks oleks kõige mõistlikum üks kohtunikukoht juurde anda. Jagan seisukohta, et üks täitmata kohtunikukoht ei tooda Viru Maakohtus lisaväärtust, Tartu Ringkonnakohtus oleks ühte kohtunikukohta aga hädasti juurde vaja.

Asja teine pool on aga Viru Maakohus ise. Alates taasiseseisvumisest on olnud probleeme Viru Maakohtu kohtunikukohtade täitmisega. See on juba teine kord, kui Viru Maakohtust kohtunikukoht mujale viiakse, eelmisel korral andsime selle Tallinn Ringkonnakohtule. Sellisel ümberjagamisel on ka piirid. Kui Vabariigi Valitsus on otsustanud eraldi tähelepanu Ida-Viru regionaalpoliitikale pöörata, siis võiks lähitulevikus võtta KHN-i päevakorda küsimuse, millised on konkreetset meetmed tagamaks, et Viru Maakohtus hakkaksid konkursid vilja kandma. On selge, et praegune lähenemine ei tööta, kuna konkursid nurjuvad. Seetõttu ma arvan, et me võiksime Viru Maakohtuga tõsisemalt ka KHN-is tegeleda; kas see on regioonitasu või muud meetmed, aga kuidagi tuleb inimeste jaoks Viru Maakohtus töötamist motiveerida.

Kerstna-Vaks: Toetan väga seda mõtet, et Viru Maakohtuga tuleks tegeleda, aga toon välja ka ühe põhjuse, miks noored sinna ei lähe – see on kesine vene keele oskus.

Pikamäe: Kas KHN on nõus andma nõusolekut justiitsministri määruse muutmiseks sel moel, et Viru Maakohtust antakse üks kohtunikukoht Tartu Ringkonnakohtusse?

Viiakse läbi hääletus määruse muutmiseks nõusoleku andmiseks.

Poolt: 10

Vastu: 0

Erapooletud: 0

Otsus: KHN annab nõusoleku justiitsministri määruse „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel“ muutmiseks, millega viiakse üks täitmata kohtunikukoht Viru Maakohtust Tartu Ringkonnakohtusse. Viru Maakohtu kohtunikukohtade suurendamise vajadust ühe koha võrra arutatakse 2016. a KHN-i istungil 2015. a statistika põhjal.

3. Esimese ja teise astme kohtute koosseisu kehtestamise ja teenistuskohade liigitamise korra tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Siret Jürgenson

Pikamäe: Välja saadetud päevakorrapunkti nimetuse ja otsuse projekti vahel on vastuolu. Tegemist on päevakorrapunktiga, mille osas KHN võtab informatsiooni teadmiseks. KHN-il ei ole selles küsimuses vaja anda nõusolekut, kuivõrd päevakord ei sisalda esimese ja teise astme kohtute struktuuri kehtestamist.

Jürgenson: Eesmärk on muuta hetkel kehtiv kohtu koosseisu kehtestamise ja teenistuskohade liigitamise kord selgemaks ja üheselt mõistetavaks ning arvestada seejuures rohkem kohtute vajadustega. Lisaks sellele on uue korra kehtestamise vajadus tingitud ka sellest, et kohtusüsteemil seisab ees rida muudatusi nagu registrite koondamine Tartu Maakohtu alla ja pärimisregistri üleandmine Notarite Kojale. Uus kord ei reguleeri enam kohtute struktuuri kehtestamist. Muudetud on ka koosseisu kehtestamise vormi selliselt, et teenistuskohade jaotamisel ameti- ja töökohtadeks on loobutud nende liigitamisest avaliku teenistuse seaduse ja eriteenistusseaduse alusel, teenistuskoha puhul on loobutud aluse lisamisest ning lisatud on veerud kohtunike ja vajadusel ka kohtumaja või kolleegiumi märkimiseks. Kohtumaja või kolleegiumi märkimine vormil on vabatahtlik, kuna mõned kohtud peavad kohtumajade ja kolleegiumide äramärkimist vormil vajalikuks, teised mitte.

Lisaks oleme muutnud lisas 2 toodud teenistuskohade ja näidisstruktuuriüksuste nimetusi. Lisatud on võimalus luua kohtu struktuuri uusi üksuseid. Nii on näiteks võimalus luua üksuseid nagu kohtuistungiteenistus, personaliosakond ning turvatalitus. Kohtuistungiteenistus oleks see struktuuriüksus, kuhu kuuluksid kohtuistungisekretärid. Personaliosakonna loomine on võimalik siis, kui kohtus on vähemalt kaks personalitöötajat. Näidisstruktuuriüksuste hulka on lisatud eraldi üksusena ka juhtkond, kuhu kuuluksid nii kohtu esimees, kohtudirektor kui ka registrite eest vastutav kohtudirektor ning nende otsealluvuses olevad teenistujad. Teenistuskohade nimetuste loetellu on lisandunud võimalus kasutada ka uusi ametinimetusi – kohtuistungiteenistuse juht ja turvajuht. Rõhutan, et kõigi nende struktuuriüksuste loomine ja ametinimetuste kasutamine ei ole kohustuslik. Teenistuskohade loetelust on kadunud nooremreferendi ametinimetus, kuna nooremreferendid teevad samaväärset tööd referentidega, saavad samaväärset palka ja nende ametikohad on võrdsed ka tööperestamise ja töökoormuspunktide mõttes. Sellisele muudatusele väljendasid toetust ka kohtute personalijuhid ja Pärnu Maakohtu maksekäsuosakonna juhataja, kelle alluvuses töötab kõige enam nooremreferente.

Kuna kohtu esimees ja kohtu direktor saavad esimese ja teise astme kohtu koosseisu kinnitada selliselt, et esimees kinnitab koosseisu õigusemõistmise funktsiooniga seotud osas ja direktor muus osas, kuid praktika selles osas, kas teha seda ühe või mitme käskkirjaga, on olnud väga erinev, siis sätestame, et koosseisu kehtestamine toimub ühe käskkirjaga. Kinnistusosakonna ja registriosakonna koosseisu ja teenistuskohade liigitamise kinnitab aga vaid vastava valdkonna eest vastutav

kohtudirektor. Käskkirjad tuleb edastada ministeeriumile teadmiseks. Seda on ka praktikas siiani tehtud, vaatamata sellele, et senine kord seda ei nõudnud.

Muudatusettepanekuid korra muutmiseks hakkasime koguma eelmise aasta sügisel. Korra kavandit tutvustati juunikuus toimunud kohtujuhtide nõupäeval. Korra projekt saadeti esimese ja teise astme kohtu esimeestele ja direktoritele ning Riigikohtu direktorile, samuti kohtu personalijuhtidele. Uue korraga kavandatavaid muudatusi on arutatud ka augustikuisel personalijuhtide infopäeval, samuti on neile hiljuti saadetud viimane versioon korrast.

Teeme ettepaneku, et uus kord esimese ja teise astme kohtute koosseisu kehtestamise ja teenistuskohdade liigitamiseks jõustuks 1. jaanuaril 2015. a.

Pikamäe: Kuna see küsimus puudutab esimese ja teise astme kohtute koosseisu ja teenistuskohtasid, siis kuulame kõigepealt ära kohtu esimehed ja siis KHN-i liikmed.

Loide: Teenistuskohdade ja näidisstruktuuriüksuste nimetustes oli kirjas, et kohtu juhtkonda kuulub kohtu esimees, kohtudirektor, registrite direktor ja nii edasi. Minul tekkis aga küsimus, milline direktor kuulub Tartu Maakohtu juhtkonna koosseisu, kas ainult registridirektor?

Jürgenson: Tartu Maakohus eristub teistest kohtutest, kuna registrid on eraldi üksus. Seega kuulub Tartu Maakohtu koosseisu ainult registriosakonna direktor. Kohtudirektor kuulub ka juba praegu Tartu Ringkonnakohtu koosseisu.

Loide: Sisuliselt kuulub kohtudirektor Tartu Maakohtu juhtkonda.

Jürgenson: Jah, sisuliselt küll.

Kerstna-Vaks: Kas kohtudirektor võiks olla äkki kõigi kolme kohtu struktuuris?

Jürgenson: Ei, kohtudirektor ei ole ka praegu kõigi kolme kohtu struktuuris.

Kerstna-Vaks: Seda küll, aga praegu me muudamegi kehtivat korda.

Pikamäe: See on mõtlemise koht ja seda peab veel analüüsima.

Jürgenson: Hetkel kehtiva korra kohaselt on need teenistuskohad (kohtudirektorid) nii-öelda ilma struktuuriüksuseta, kuid uue korra kohaselt võiksid kuuluda struktuuriüksusesse juhtkond.

Särgava: Võib-olla teeks nii, nagu tegelikkuses on – Tartu Maakohtu juhtkonnas on kaks direktorit.

Pikamäe: Oleme selle tähelepaneku üles korjanud.

Saarmets: Mul on üks täpsustav küsimus: kas teenistuskohdade ja näidisstruktuuriüksuste nimetuste loetelu on nädisloetelu?

Jürgenson: Jah. Neid võib kasutada, aga kõike nendest loeteludest ei pea kasutama. Seevastu ei saa kasutada midagi sellist, mida siin kirjas pole.

Saarmets: Kas sellisel juhul ei saagi olla kohtute seaduses märgitud vanemkohtujuristi teenistuskohhta?

Jürgenson: Hea tähelepanek, lisame selle kindlasti.

Saarmets: Nädisloetelus on ette antud ka variandid, näiteks õigusteenistuse juht/mingi muu amet. Sellisel juhul peaks olema ka õigusteenistuse juht/vanemkohtujurist ja muud sarnased variandid. Samamoodi tekkis mul küsimus, kas võiksid kõne alla tulla muud variandid kui need, mis siin kajastatud on, näiteks kohtuistungiteenistuse juht/vanemsekretär? Loogika võiks olla läbiv või ühtlane.

Jürgenson: Kohtuistungiteenistuse juhi ametinimetus on juba niivõrd pikk, et kui me lisame sinna teisi nimetusi, muutub see liiga pikaks.

Lippus: Võib eeldada, et kui õigusteenistuse juht on nimetatud ka vanemkohtujuristik, võib ta olla huvitatud, et see käib tema ametinimetusega kaasas.

Saarmets: Tegemist oli tehnilise märkusega, soovisin lihtsalt tähelepanu juhtida sellele, et osad variandid on välja toodud, teised mitte.

Pilving: Ma jätkan tehnilise küsimusega. Kas tegemist ei peaks olema määrusega?

Lippus: Kinnitan, et oleme sellele mõelnud. Kui eelmine kord seda teemat arutasime, siis tõime KHN-i ette määruse eelnõu projekti, aga hiljem kehtestasime selle siiski käskkirjaga, kuna kohtute seadus ja avaliku teenistuse seadus koostoimes ei andnud meie hinnangul vajalikku volitusnormi määruse kehtestamiseks. Seega oleme sellele küsimusele mõelnud ja jäänud käskkirja juurde. Määruse kehtestamiseks vajaksime selget volitusnormi, aga tekib küsimus, kas me seda tegelikult ka sisuliselt vajame. Struktuuri ja koosseisu kohtus kinnitavad kohtujuhid, kes teevad seda näidisdokumendi järgi, selleks et see oleks ühtne ja käiks klassifitseerimise ja tööperestamisega ühte jalga. Niimoodi saame me riigis tsentraalselt avaliku teenistuse arendamiseks tehtavat kasutada ka kohtusüsteemi personalihalduses.

Parrest: Kuna mainiti registreid, siis küsin ühe sellega seonduva küsimuse. 9. septembril oli Valitsuskabinetis päevakorrapunkt „Kohtute registri- ja kinnistusosakondade ümberkorralduste regionaalpoliitilistest valikutest ja nendega seotud kuludest“. Kas selle teema arutamine tähendas, et registrite kuulumine Tartu Maakohtu koosseisu ei olnud ära otsustatud? Kui siiski oli, siis mida täpselt valitsus arutas?

Aavik: Arutati otsust viia registrid ühtse juhtimise alla. Seadus, millega registrid viiakse ühtse juhtimise alla, ütleb, et registrid asuvad mitte Tartu Maakohtu tööpiirkonnas, vaid üle Eesti. See, et nad asuvad Tartu Maakohtu juhtimisstruktuuris, ei tähenda, et nad ei võiks füüsiliselt asuda üle Eesti.

Parrest: Kas see tähendab, et valitsus otsustas siis registrite füüsilise asukoha üle ehk et registrite füüsilised asukohad tuleb välja viia Tallinnast ja Tartust?

Aavik: Jah.

Pikamäe: Mida valitsus täpselt otsustas?

Aavik: Valitsus ei kiitnud heaks registrite viimist Ida-Virumaale, mis oli üks kaalutavatest valikutest, kuna enne tuleb lahendada tööjõu leidmisega seotud regionaalsed probleemid. Toetati teist alternatiivi, millega tehakse ka regionaalpoliitikat ja mille kohaselt liiguvad registrid pikas perspektiivis väikestes kohtadesse üle Eesti, Tartu ja Tallinna linnast välja. Seda ei toimu kohe, vaid nelja aasta jooksul.

Pikamäe: Oleme informatsiooni teadmiseks võtnud.

Otsus: KHN võttis informatsiooni teadmiseks ja:

3.1. juhtis tähelepanu vajadusele lisada teenistuskohade nimetustesse (lisa 2) vanemkohtujuristi teenistuskohat;

3.2. soovitas täiendavalt arutada küsimust, millise kohtu juhtkonda kui struktuuriüksusesse kuulub uue korra kohaselt Tartu kohtute direktor.

4. Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumi pikkade menetlusaegade probleemi lahendamiseks kavandatavate tegevuste tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Tartu Ringkonnakohtus, Kersti Kerstna-Vaks

Pikamäe: Mäletatavasti tuvastasime kevadel toimunud KHN-i istungil, kui kuulasime kohtu esimeeste aruandeid õigusemõistmise korra kohasest toimimisest, pikkade menetlusaegade probleemi ringkonnakohtute halduskolleegiumides. Jõudsime järeldusele, et Tallinna Ringkonnakohtus ja Tartu Ringkonnakohtus on probleemid tekkinud ajalooliselt erinevatel põhjustel. Eriti torkasid silma pikad menetlusajad Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumis. Nagu kevadisel KHN-i istungil kokku

leppisime, on meil täna päevakorras probleemile võimalike reageerimisviiside arutelu. Tartu Ringkonnakohtu esimees Kersti Kerstna-Vaks on KHN-i liikmetele saatnud materjalina ettepanekute paketi, kuidas töökoormust normaliseerida ja jääke vähendada.

Kerstna-Vaks: Need ettepanekud on koostanud halduskolleegiumi esimees Tiina Pappel. Loomulikult oleme neid ettepanekuid omavahel arutanud, samuti ka ministeeriumiga. Ministeeriumiga oleme sõlminud kohtu arengueesmärkide lisa, millega eraldati meile raha kahe täistööajaga konsultandi ametikoha loomiseks halduskolleegiumisse. Konkurss kahe konsultandikoha täitmiseks toimus augustis, seal osales 36 kandidaati. Loodetavasti saavad konsultandid oktoobris tööle asuda. See on keskne abinõu praeguse olukorra lahendamiseks.

Teistest ettepanekutest probleemi lahendamiseks ma ükshaaval rääkima ei hakkaks, saate huvipakkuvate asjaolude kohta ise küsida. Tahaksin aga ära märkida selle, et vastavalt kriminaalkolleegiumi ja halduskolleegiumi ühisele kokkuleppele oleme planeerinud halduskolleegiumi ajakasutust toetada sellega, et istungimenetlusse minevates asjades määratakse kolmese koosseisu üheks liikmeks kriminaalkolleegiumi liige. Nagu enne rääkisime, ei ole aga muus osas kolleegiumidevaheline abi osutamine võimalik. Küll aga oleme kaalunud ametnike ümberjagamist kolleegiumide vahel, kuid saime ministeeriumiga kokkuleppele luua halduskolleegiumisse juurde kaks konsultandikohta, mistõttu vajadus langes ära. Meie eesmärk on panna need ametikohad kolleegiumi heaks tööle kõige paremal viisil, eelkõige peaks nende tööülesandeks saama eelmenetlused ja teatud osas ka määruskaebused, kuid see sõltub ka sellest, millised inimesed me nendele ametikohtadele leiame. Praegu viin läbi katseaja vestlusi kohtujuristidega. Halduskolleegiumil on kolm kohtujuristi ja kaks konsultanti ning juurde tuleb veel kaks konsultanti. Siis on halduskolleegium abilistega komplekteeritud, kokku seitse kohtujuristi-konsultanti viie kohtuniku kohta. Vestlustest kohtujuristidega olen aru saanud, et eelmenetlus võtab vähemalt 1/3 nende tööajast. Kui see ressurss vabaneb tänu kahe konsultandikoha loomisele, siis tõuseks oluliselt kohtujuristide poolt koostatavate sisuliste otsuste projektide arv ning neist oleks suurem abi apellatsioonkaebuste läbivaatamisel ja vanade jääkide vähendamisel.

Kaaluda tuleb ka teisi võimalusi sisemiste ressursside kasutusele võtmiseks, kui neid on. Halduskolleegiumi esimees Tiina Pappel on seisukohal, et töö ümberkorraldamist tuleks vaadata komplekselt siis, kui uued konsultandid on ametisse nimetatud. Halduskolleegiumi olukorra teeb keerulisemaks see, et kui me võrdleme käesolevat aastat eelmise aastaga, siis sel aastal on oluliselt tõusnud määruskaebuste arv, üle 80%. Õnneks ei ole aga suurenenud apellatsioonide arv. Kui me võrdleme enda olukorda Tartu Halduskohtu omaga, siis on ka Tartu Halduskohtu koormus suurenenud samal perioodil kokku 70%. Lisaks esitasime memos ettepanekud võimalikeks seadusemuudatusteks, mis aitaksid probleemi lahendada. Paluksin ka neid küsimusi kaaluda. Probleem on eelkõige justiitshaldusajades, täpsemalt mõnes konkreetses kaebajas, kes esitas näiteks Tartu Ringkonnakohtule 18 päevaga 33 kaebust. Kas meil siiski ei oleks mõistlik kaaluda mingeid õiguslikke lahenduskäike lisaks sellele, et tegeleda konkreetse kohtu ja kolleegiumi töökorralduse ning jõudlusega?

Pikamäe: Kas halduskolleegiumi esimees Tiina Pappel soovib midagi lisada? Millal võiks oodata seda, et halduskolleegiumi olukord on taas normaalne?

Pappel: Sellele küsimusele on keeruline vastata, uued konsultandid tuleb esmalt välja õpetada. Eesmärk on see, et uued konsultandid hakkaksid tegelema ettevalmistava kohtumenetlusega, eelkõige selliste lahenditega, mida praegu valmistavad ette kohtujuristid. Kohtujuristid oleksid aga suutelised palju enamaks. Seeläbi vabaneks ressurss kohtujuristide näol, kes võiksid teha sisuliste lahendite projekte. See ei välista aga ka väga heade konsultantide võimalust arenguks, kuna järgmisel aastal on neil samuti võimalus kandideerida kohtujuristik. Me peame arutama kolleegiumi ühisel nõupidamisel seda, milline on kõige parem viis töö korraldamiseks. Hetkel on meil nii, et iga kohtujurist teeb konkreetse kohtuniku jaoks ettevalmistavat menetlust, määruskaebuse projekte, otsuste projekte. Eesmärk on kõik komplekselt lahendada siis, kui oleme kandidaadid välja valinud. Ma ise loodan, et järgmise aasta lõpuks, kui konsultandid on saanud töötada piisava aja ja kohtujuristi konkurss on läbi, on selge, kuidas need meetmed töötanud on.

Tuleb arvestada, et tänu ühele konkreetsele kaebajale on määruskaebuste arv tõusnud 82%. See on muidugi dünaamiline ja ei ole välistatud, et ühel hetkel see muutub. Kinnipeetavate asjade laviin käibki üles-alla. Seetõttu ei ole kolleegium soovinud taotleda täiendavat kohtunikukohta. Oleme seadnud

eesmärgiks lahendada see probleem oma jõududega ja kahe täiendava konsultandikoha abiga. Me leiame, et ühe kinnipeetava püüdlus takistada õigusemõistmist ei saa õigustada täiendava kohtunikukoha loomist. Eesti Vabariik ei tohiks sellisele provokatsioonile alluda. Pigem peaks kaaluma seadusandlike meetmete rakendamist. Tegin selle ettepaneku ka halduskohtunike ümarlinal, seal see toetust ei leidnud. Arvestades aga meie kolleegiumi seisukohta, jään ma siiski selle juurde, see ei ole ainult meie kolleegiumi probleem.

Materjalina esitatud ettepanekud on koostatud suvel ja nende tegemisel on arvestatud selle aasta viie kuu statistikat. Siis oli halduskolleegiumi jõudlus 103%, nüüd on see 89% ehk me töötame juba negatiivse jõudlusega. Siin tuleb muidugi arvestada ka seda, et siia sisse jäi suvepuhkuste aeg, kui ei saanud asju lahendada. Praegune keskmise aja arvutamise viis, mis ei luba arvesse võtta asjade peatamist, annab ebamõistlikke tulemusi ja ei motiveeri kohtunikke efektiivselt asju lahendama. Näiteks oli juulikuus meie kohtu keskmine menetlusaeg 210 päeva, augustis 473 päeva. Keskmine menetlusaeg ei saa nii palju nii lühikese aja jooksul nii palju muutuda. Pigem näitas see seda, et lahendati ära üks vana asi, mis kajastus statistikas, kuid tulemus paistab selline, nagu kohus oleks toimunud ebaefektiivselt. Neid küsimusi arutame aga teise päevakorrapunkti juures.

Pikamäe: Nii et lähiperspektiivis on abinõusid kaks: konsultantide tööle asumine ja kriminaalkolleegiumi liikmete kaasamine suulistele istungitele?

Pappel: Jah, konsultandid asuvad tööle 1. oktoobrist ja kriminaalkolleegiumi liikmete kaasamine juba toimub. Kolmas meede on see, et jätkame õigusemõistmise tõhustamise programmiga ja asendame kaks konsultandikohta kahe kohtujuristi kohaga. Loodan, et ka Justiitsministeerium seda toetab. Hetkel on meil kolm kohtujuristi ja kaks konsultandi ametikohta, projekti täielikul rakendumisel tuleks konkurss välja kuulutada veel kahele kohtujuristi kohale.

Lisaks on kaalumisel ka teatud asjade ümberjagamised kohtunike vahel, arvestades menetlusosaliste huvidega, kuid hetkel ei tahaks ma seda absoluutsena välja käia. Kui vaadata kohtunike personaalstatistikat, siis on keskmised menetlusajad väga erinevad, apellandid ei tohiks selle all kannatada.

Pikamäe: Lisaks olete siis teinud ettepanekuid halduskohtumenetluse seadustiku muutmiseks, et võidelda pahatahtlike kaebajatega?

Pappel: Jah, olen nendest rääkinud kevadel toimunud halduskohtunike ümarlinal. See ei sõltu aga ainult meie kolleegiumi soovist, vaid ka Riigikohus ja Justiitsministeerium peaksid avaldama toetust selle probleemiga tegelemiseks. Siis saaks juba konkreetsemaid ettepanekuid teha. Mõned ettepanekud olen välja toonud ka selles memos, mis KHN-i liikmetele materjalina saadeti.

Aavik: Täna joonistus väga selgelt välja halduskohtute ebavõrdne koormus seoses kinnipeetavate kaebustega. Tartu Halduskohus on selles osas väga palju rohkem koormatud. Võib-olla võiks kaaluda seda, et kinnipeetavate kaebusi jaotatakse sõltumata kinnipeetavate asukohast mõlemale halduskohtule. See on vaid üks mõte, mida ma ei ole veel pikemalt arutanud. Siin ei tohiks tõusetuda ka selliseid küsimusi nagu näiteks transpordi küsimus, kuna kinnipeetavaid vajadusel transporditakse ja olemas on ka videokonverentsi võimalus. Selline meede aitaks töökoormust üle Eesti veidi ühtlustada. Teiseks, see ei ole küll minu mõte, vaid juba varasemalt välja käidud, tasuks kaaluda seda, et kinnipeetavate vaidlusi seoses kinnipidamisega lahendab üldkohus, mitte halduskohus. See esimene on aga realistlikum idee, kuna praegu on probleem selles, et Tartu Halduskohus on oluliselt koormatum kui Tallinna Halduskohus.

Pikamäe: Kuidas vastad aga Tiina Pappeli küsimusele kohtujuristide kohtade loomise kohta järgmisel aastal?

Aavik: Eelarveläbirääkimised on ees, seepärast on mul raske midagi vastata. Saan aga kinnitada seda, et arutasime kohtu esimeestega lisaraha jagamist juuni algul toimunud kohtujuhtide nõupäeval. Konsensuslikult leiti, et esimese prioriteedina tuleks lõpule viia Tartu kohtute projekti rahastamine ja seejärel laiendada projekti Pärnu Maakohtusse ja Viru Maakohtusse. See tähendab tõenäoliselt seda, et saame vajaliku rahastuse Tartu kohtutes projekti lõpule viimiseks. KHN peab ka selles osas oma arvamust avaldama.

Pilving: Saan ainult nõustuda Tiina Pappeli nägemusega. Pean kõige perspektiivikamaks töökorralduslikke abinõusid ehk tööjõu rakendamist. Võimalik, et olen varem olnud skeptiline seadusemuudatuste suhtes, aga seda ideed ei tohi maha matta. Pigem oleks tervitav, kui ministeerium näitaks üles initsiatiivi ja looks töögrupi, kes revideeriks halduskohtumenetluse seadustiku kõige problemaatilisemaid sätteid. Võiks kaaluda ka riigilõivu vabastust määruskaebustelt, sest riigilõivu arvutamine ja arvestamine määruskaebustelt ning sellega seonduvate täiendavate määruskaebuste lahendamine võtab suure osa kohtute tööajast. Loomulikult tuleks kaaluda, kas riigilõiv aitab tõrjuda põhjendamatuid kaebusi ja seega säästab ressursi või võtab rohkem ressursi määruskaebuste lahendamine. Praegu tundub, et tõrjuvat mõju ei ole, kaevatakse ikka. Teisi teemasid on kindlasti veel. Võib-olla annab suurendada lihtmenetluse osakaalu. Oleks tarvis loomulisi inimesi, kes kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooniga suudaks leida lahendusi lihtmenetluste osakaalu suurendamiseks. Ma loodan, et ministeerium toetab mõtet moodustada töögrupp. Kohtukorralduslikesse muudatustesse mulle väga palju usku ei ole, võib-olla ainult kohtuasjade ühtlasemasse jagamisse halduskohtute vahel. Siin aga tuleks mõelda, kuidas see mehhanism ka põhiseadusega kooskõlas oleks.

Saarmets: Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumi töökoormuse prognoosi puhul viidatakse Tartu Halduskohtu töökoormuse suurele kasvule võrreldes eelmise aastaga. Kui me räägime Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumi töökoormuse kasvust, peaksime küsima, mille arvelt see tuleb. Mul tekkis küsimus, kuidas Tartu Halduskohus lahendab sama ressursiga ära rohkem asju? Tartu Ringkonnakohtusse jõuab asju ju ainult nii palju, kui Tartu Halduskohus lahendada jõuab. Sellest me ei räägi aga üldse. Selle aasta sissetulevate asjade arv Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumis ei ole erakordselt suur. Uusi asju, see tähendab määruskaebusi ja apellatsioone kokku, tuleb Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumisse ühe kohtuniku kohta praegu sisse sama palju nagu Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumisse: Tartu puhul oli see näitaja esimesel poolaastal 69,8 asja, Tallinna puhul 67,8 asja. Kas Tartu Halduskohtu esimees oskab öelda, kas Tartu Halduskohtus on sellist ressursi, et lahendatavate asjade arv kasvab veelgi, nii et see võib mõjutada ka Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumi töökoormust?

Saar: Siin on kaks põhilist aspekti. Üks on see, et kui surve kasvab, siis see iseenesest toob kaasa lahendatava asjade hulga kasvu. Kasvav kohtuasjade arv motiveerib neid kohtunikke, kes siiani on kõigea hakkama saanud, ka kasvava töökoormusega hakkama saama. Teine aspekt on see, et selle ühe konkreetse kaebaja tõttu on muutunud otsuste ja määruste suhe: suurem hulk kohtuasju lahendatakse määrusega ja need ei jõua sisulise läbivaatamiseni. Lõpplahendini jõudmise osas on see kahtlemata kiirem ja lihtsam tee.

Aavik: Viin kindlasti ministeeriumi juhtkonda ettepaneku analüüsida halduskohtumenetluse seadustiku muutmist. Kas Ivo Pilving oleks valmis seda tööühma juhtima?

Pilving: Kahjuks pean eitavalt vastama muude kohustuste tõttu. Aga usun, et Riigikohtust saab töögrupis osaleda nõunik, seeläbi saan töögrupi tööd toetada.

Saarmets: Õigusloomeliste ettepanekute osas tahtsin öelda, et halduskohtumenetluse seadustiku ülevaatamisega võiks tegeleda küll, aga see ei peaks piirduma kitsalt selle teemaga, vaid seda peaks tegema laiemalt, kuna on ka muid probleeme esile tulnud. Näiteks oleks üheks alternatiiviks määruskaebuste riigilõivuvabastusele menetlusabi andmise aluste muutmise.

Pomerants: Aasta on aega, nii et tegutsege.

Luiga: Tahaksin ka ettepanekut toetada. Selle probleemiga peab tegelema praegu, kuna see kasvab, mitte ei taandu.

Pikamäe: Võtame teema kokku. Hea, et maikuu KHN-i istungi tulemusena on esimesed reaalsed sammud astutud. Täiendava ressursi andmise arvelt on olukord paremuse poole liikumas, see on juba pikk samm edasi. Aga laiemas plaanis, teades ka ajaloolist põhjust, miks selline olukord üldse tekkinud on, siis järgmise aasta tööplaani tuleks võtta asenduskohtuniku instituudi väljatöötamine, et edaspidi ei tekiks süsteemis selliseid tüsistusi, et meil on mõni kohtunikukoht mõnda aega täitmata ja see põhjustab meile aastaid hiljem jätkuvalt probleeme. Saaksime suunata kellegi operatiivselt asendama ja probleeme seeläbi ära hoida.

Teiseks arvan seda, et esimese ja teise astme kohtute statistika aruteludega kevadistel KHN-i istungitel võiks edaspidi kaasas käia ka ministeeriumipoolsed konkreetsete ettepanekud probleemi lahendamiseks. Kui statistikast nähtub, et kusagil on tekkinud ülekoormus, võiks arutelu tulemuseks olla ettepanek kitsaskoha lahendamiseks. Statistika ei ole asi iseeneses. Statistikat on vaja selleks, et teha süsteemi juhtimise seisukohalt olulisi otsuseid. Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumi probleem ei ole midagi ainulaadset. Järgmisel aastal oleme me tõsise probleemi ees, mida teha Tartu Halduskohtus, kus juba praegu on näha, et koormus kipub ülemäära suureks minema. Kevadistel KHN-i istungitel võiksime üheaegselt menetlusstatistika arutamisega võtta statistika põhjal vastu ka mingeid otsuseid probleemi lahendamiseks. Mis saab aga Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi probleemist?

Luha: Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi teemat on kavas arutada detsembrikuu KHN-i istungil. Kohus tegeleb praegu analüüsimisega ja uurib probleemi lahendamise võimalusi. See analüüs esitatakse detsembrikuu KHN-i istungil.

Pikamäe: Küsin seda seepärast, et tulles Vabariigi Presidendi juurde moodustatud armuandmiskomisjoni istungilt, kus osales ka riigiprokurör, küsis ta minult otse Tallinna Ringkonnakohtu olukorra kohta, kuna nad ootavad juba üle aasta aja Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumilt lahendit.

Perling: Täpsustan, et see oli ilmselt Dilaila Nahkuri küsimus. Kui pikalt veninud asjades tulevad kohtuotsused prokuratuuri vastu ja summad on suured, siis lisanduvad sinna ka intressid ehk majanduslik aspekt on siin ka, rääkimata sisulisest poolest.

Aavik: Lubame, et paneme asenduskohtuniku instituudi väljatöötamise oma tööplani. Aga mis puudutab Justiitsministeeriumi poolt ettepanekute esitamist kevadistel KHN-i istungitel, siis selle küsimuse ma pööraksin hea meelega ringi ja tooksin juurde Tartu Halduskohtu positiivse näite. Kindlasti ei ole kohtu esimeestel õige jääda lootma, et ministeerium teeb ettepanekuid, kuidas kohtus probleeme lahendada, ja kindlasti ei ole õige oodata kevadist ettekannet ja alles siis selle peale mõelda. Kohtu esimehed peavad ise olema aktiivsed ja jälgima olukorda. Esimehed peavad Justiitsministeeriumi poole pöörduma kohe oma ettepanekutega, kui probleemid ilmnevad. Näiteks saatis Tartu Halduskohus eelmisel nädalal kirjalikult oma ettepanekud. Üritame ennetada olukorda, kus peame probleemidele reageerima alles kevadel. Kevadeti saavad ministeerium ja kohtu esimehed anda KHN-ile pigem tagasisidet selle kohta, mida me oleme teinud, et olukorda normaalsena hoida.

Pikamäe: Jah, ideaalis see peakski nii olema, et ministeerium koostöös kohtu esimehega näeb ette vajalikud abinõud.

Mis puudutab halduskohtumenetluse seadustiku revideerimist, siis ma arvan küll, et Riigikohus toetab seda, me kindlasti leiame töögrupi jaoks mõne nõuniku. Pidades silmas Justiitsministeeriumi pädevust, võiks ministeerium siin üles näidata initsiatiivi töörühma kokku panemisel. Sellega võiks edasi liikuda, sest nagu Marko Pomerants enne ütles, praegu midagi ei toimu; selleks ajaks, kui uus parlamendikoosseis tööle asub, võiks olla juba midagi valmis tehtud.

Otsus: KHN võttis informatsiooni teadmiseks ja:

4.1. palus Justiitsministeeriumil moodustada halduskohtumenetluse seadustiku revideerimise töörühm, mis otsiks lahendusi seaduse kitsaskohtadele seoses tõhusa õigusemõistmisega;

4.2. palus Justiitsministeeriumil lisada järgmise aasta tööplani ülesanne töötada välja asenduskohtuniku instituut;

4.3. soovitas kohtu esimeestel anda kevadistel KHN-i istungitel õigusemõistmise korrakohase toimimise aruande raames ülevaade muu hulgas ka sellest, mida on tehtud ebamõistlikult pikkade menetlusaegade probleemi ennetamiseks või lahendamiseks.

5. Kvaliteedijuhtimise väljatöötamine kohtusüsteemis. Kohtumenetluse kvaliteedistandardite kavandi tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Tartu Ringkonnakohus, Kersti Kerstna-Vaks; Justiitsministeerium, Külli Luha

Kerstna-Vaks: Külli Luha teeb kõigepealt sissejuhatus ja räägib taustast.

Luha: Räägin kõigepealt sellest, kuidas me jõudsime kohtumenetluse kvaliteedistandarditeni. Töörühm sai KHN-ilt ülesande töötada kohtusüsteemis välja siseauditi süsteem. Kvaliteedijuhtimiseni jõudsime seoses sellega, et auditeerimise üldtunnustatud põhimõtete kohaselt peab enne millegi hindamist olema hindajale ja hinnatavale teada kriteeriumid, mida hinnata. Sellest tulenevalt sündisid kvaliteedijuhtimise esimene ja teine osa ehk kohtu juhtimise ja sellega otseselt seotud kohtuhalduse kvaliteedistandardid. Kvaliteedistandardid või hea tava ei ole sätestatud seadusega, vaid tegemist on süsteemisese kokkuleppega, mis on samm edasi sellest, mis on seadustes kirjas.

Oleme töörühmas arutanud, et kvaliteedistandarditest on loomulikult kasu kogu süsteemile, kuid eelkõige näeme kohtumenetluse kvaliteedistandardite väärtust tööd alustavate noorkohtunike jaoks ja ka kohtuniku eksamikomisjon on öelnud, et on hea, kui on olemas kriteeriumid noorkohtunike töö hindamiseks. Samuti ei saa kõrvele jätta seda, et kvaliteedijuhtimissüsteemide sisuks ongi just keskendumine menetluse kvaliteedile, et tagada menetlusosaliste rahulolu. Seega leidsime kokkuvõttes, et ilma kolmanda osata ei oleks süsteem täielik ja ei tagaks menetlusosaliste rahulolu.

Standarditesse kirjapandu on paljude kompromisside tulemus ja ütleksin isegi, et Eesti kohtusüsteemi hetkeolukorra väljund. Juhendusime muuhulgas ka Soome kvaliteedikriteeriumidest, kuna Soomel on selles vallas pikaajaline kogemus – Rovaniemi apellatsioonikohtu piirkonnas sai kvaliteedistandardite projekt alguse juba 1999. a. Küsimus ei ole mitte nii väga kriteeriumide kehtestamises, vaid selles, kuidas neid ellu rakendada. Rakendamine peaks toimuma süsteemi enda vajadusest tulenevalt, seda ei saa rakendada ühegi määruse või käskkirjaga.

Positiivne on see, et meiega paralleelselt on tööd alustanud väiksem töörühm, mis koosneb Harju Maakohtu, prokuratuuri ja advokatuuri esindajatest. See on ainult tervitatav.

Pikamäe: Mis on selle väiksema töörühma eesmärk, kuhu nad välja tahavad jõuda?

Luha: Nad keskenduvad kohtunike ja professionaalsete menetlusosaliste sellisele koostööle, et kohtumenetlus rahuldaks kõiki osapooli. Seda ma ei tea, missugune dokument selle töö tulemusena sünnib.

Perling: Eesmärk on luua nn hea tava menetluskäitumises. Toon siin ühe neutraalse näite prioriteetidest. Lastega seotud menetlused on prioriteetsed ja need tuleks võimalikult kiiresti läbi viia, et selle mõju lapsele oleks võimalikult väike. Politsei ja prokuratuur on lastega seotud asjades kokku leppinud, et nad viivad oma toimingud läbi väga lühikese aja jooksul, et asi jõuaks ruttu kohtusse ja saaks võimalikult kiiresti lahenduse. Kohtus aga asi seisib ja sellest tekkis vastastikune mittemõistmine prokuratuuri ja kohtu vahel. Selliseid näiteid on veel.

Luha: See on väga hea näide. Me arutasime töörühmas juba 2012. a prioriteetide küsimust ehk seda, kas on võimalik mingeid kohtuasju, näiteks alaealistega seotud asju, menetleda prioriteetsetena, kuid siis tundus see töörühmale vastuvõetamatu. Aga kui me sel aastal töörühmaga kohtumenetluse kvaliteedistandardeid arutasime ja see teema uuesti kerkis, tundus juba täiesti mõistuspärane, et teatud asjad, näiteks alaealiste omad, tuleb teistest varem ära lahendada.

Kerstna-Vaks: Sellise detailsusastmega kvaliteedistandardeid nagu Rovaniemi kvaliteedistandardid meie kohtunikud vastu ei võtaks. Selle tähendus ja eesmärk jääksid suurele osale kohtunikonnast arusaamatuks või küsitavaks. Kevadel toimunud töörühma kokkusaamisel jõudsime põhimõttelisele arusaamisele, et ei saa piirduda ainult kohtu juhtimise ja kohtu haldamise kvaliteedikriteeriumidega, kohtute põhitegevus on ikka õigusemõistmine ja menetluste läbiviimine koos menetlusosalistega. Kuna vajadus kohtumenetlust puudutavate kvaliteedistandardite järele leidis korduvalt kinnitust nii prokuratuuri kui ka advokatuuri poolt, siis nõustusime, et sellist kõrge üldistusastmega dokumenti oleks tõesti vaja. Loomulikult leiab suure osa kvaliteedistandardites kirjapandu ka seadusest, aga mitte kõigis küsimustes. See prioriteetide näide oli väga hea, seda me tõesti ei leia seadusest, kuid see on igapäevane teema, nii kohtu esimeeste järelevalves kui ka menetlusosaliste kaebuste lahendamisel, samuti võivad sellised kaasused tekkida kohtuniku eksamikomisjoni ja distsiplinaarkolleegiumi töös. Ei saa väita, et tegemist on millegi uudsega. Kahjuks tuleb märkida, et kohtunikud ise ei ole kohtumenetluse kvaliteedistandardite projekti osas reageerinud, neilt ei ole tulnud üldse tagasisidet.

Luha: Ei ole ka negatiivseid kirju, see tähendab, et kohtusüsteemis vastuseisu ei ole.

Kerstna-Vaks: Tartu Ringkonnakohtu tsiviilkolleegium arutas kvaliteedistandardeid. Andra Pärsimägi tõstatas küsimuse, kellele see dokument adresseeritud on. Leian, et nii suure üldistusastmega dokument on adresseeritud lisaks kohtunikele ka kõikidele kohtuskäijatele, ühiskonnale tervikuna. See on põhiline argument, miks ma kvaliteedistandardeid toetan. Sellisest lühikesest, kompaktselt ja kõrge üldistusastmega dokumendist saab igauks aru, samal ajal kui menetlusseadustikest ei pruugi inimesed kõiki vajalikke norme üles leida. Lisaks muidugi argument, et selle loomise järele on nähtud vajadust. Kolmandaks argumendiks on see, et kvaliteedisüsteem oleks koos kolmanda osa ehk kohtumenetluse kvaliteedistandarditega terviklik.

Loide: Mina olen saanud natuke tagasisidet mõnelt kohtunikult, seepärast olen üllatunud, et kohtunikud ei ole kirjutanud. Üks meie noorkohtunikest oli väga vaimustatud ja ütles, et see dokument on tema jaoks tõsine abimees.

Pikamäe: Tahan tänada Kersti Kerstna-Vaksa ja tööühma liikmeid suure töö tegemise eest. Olete järjepanu töötanud erinevate standardite kallal ja saan aru, et see on pika protsessi viimane etapp. Olete ära teeninud suure tänu, kogu töö on käinud teie põhitöö kõrvalt.

Mina ise olen küll selle viimase dokumendi ehk kohtumenetluse kvaliteedikriteeriumide osas veidi skeptiline, aga ma ei tahaks oma arvamust peale suruda. Palun KHN-i liikmetel arvamust avaldada, milline on nende arusaam selle dokumendi vajalikkusest ja sisust.

Kiidjärv: Me oleme kohtunikega seda dokumenti arutanud. Eelkõige nähaksegi seda hea abimehena noorkohtunikele. Mul on hea meel, et selline dokument olemas on, aga mul kui pikema staažiga kohtunikul tekib seda lugedes mitmeid küsimusi. Ütlete, et see on suure üldistusastmega dokument, aga kohtunikuna tahan ma kohe juba esimese punkti kohta küsida, et mida teeb esimees, kui pöördun tema poole murega, et ei saa menetlusosalist kätte. Aga kuna see on ülddokument, siis mina selle vastu kindlasti ei ole. Kaks esimest kvaliteedijuhtimise osa on kohtunikonna poolt vastu võetud. Seega las ta olla. Kui näiteks eksamikomisjon või distsiplinaarkolleegium suudaks seda materjali kuidagi oma tööga siduda, tuleks see ainult kasuks. Muidugi sai see dokument ka kriitikat vanematelt kolleegidelt. Kokkuvõttes ma ei ole aga vastu, mul on hea meel, et see olemas on.

Jaaksoo: Võiks ära kuulata ka prokuratuuri ja advokatuuri esindajate seisukohad, kas nad näevad, et neile võiks sellisest dokumendist kasu olla. Kui Liivi Loide ütles, et see on hea töövahend noorkohtunikele, siis ma arvan, et las see siis ollagi sellisena. Paljud kogenud kohtunikud peavad neid kriteeriume elementaarseteks, aga kõigile kohtunikele ei ole iga punkt või põhimõte, mis siin kajastatud on, alati elementaarne. Samuti võib see olla abivahendiks kohtu esimehele, kes saab sellele dokumendile viidata; see lihtsustab kohtu esimehe nõudmisi kohtuniku töö osas. Mul endal on küll küsimus prioriteetsete kohtuasjade kohta: kuidas need prioriteetsed kohtuasjad määratakse ja kas need ei lähe menetlusseadustikega vastuollu? Aga kokkuvõttes, kui sellest on kasu noortel kolleegidel, siis on see kindlasti vajalik dokument.

Luiga: Tahan tänada Kersti-Kerstna Vaksa ja töögruppi. Minu arust on see ilus dokument. See on kõrge üldistusastmega, kuid me teame, et paljudest mõtetest ühe lihtsa ja tavakeelse teksti kokkupanemine, mis oleks kõigile mõistetav, on teinekord palju aeganõudvam. See dokument on väga suureks abiks. Juttu oli ka sellest väikesest projektist advokatuuri, prokuratuuri ja Harju Maakohu koostöös. Advokatuuri eetika-metoodika komisjoni esimehel Martin Tammel on olnud idee sellisest projektist juba aastaid. Idee seisneb selles, et teatud põhimõtted peaksid ulatuma üle professionaalsete menetlusosaliste piiride. Kui ühe organisatsiooni siseselt mõistetakse teatud põhimõtteid üheselt ja neid järgitakse, tuleks luua sild ka teiste organisatsioonidega. Ma ei ole väga täpselt kursis projekti kulgemisega, aga usun, et isegi kui see liigub aeglaselt, siis seda töökorralduslike küsimuste tõttu, mitte seepärast, et sellest ei oleks kasu. Ma arvan, et juba nende teemade üle arutlemine on kasulik. Kohtumenetluse kvaliteedistandardite dokument on suurepärane ja ma veel kord tänan Kersti Kerstna-Vaksa selle töö korraldamise eest. Ka Martin Tamme on selle dokumendiga rahul, kuna siin on leitud vajalik tasakaal erinevate huvide vahel. Loodan, et see areneb edasi ja leiab järgimist ka teistes projektides.

Perling: Mulle tundub selle dokumendi kõige suurem väärtus olevat see, et ta tuleb kohtunike endi hulgast. Kui mõelda selle dokumendi eesmärgi peale, on see väga positiivne. Vahemärkusena ütlen prokuratuuri kogemusest kõneldes, et töötame ühelt poolt koos kohtuga ja teiselt poolt koos politseiga.

Prioriteetide kokkuleppimine politseiga oli ka alguses väga vaevaline. Kindlasti on sellise koostöö juurutamisega probleeme, aga praktika on näidanud, et rahulikult selgitades ja ühiskondlikku eesmärki silmas pidades jõuab tulemuseni. Seepärast on selle dokumendi puhul oluline, et see dokument tuleb kohtunike endi hulgast.

Pappel: Tõepoolest on see dokument väga suure üldistusastmega, esmapilgul väga deklaratiivne. Siin tuleb arvesse võtta asjaolu, et kui me töögrupis neid põhimõtteid arutasime, oli meie hulgas kõigi kolme menetlusliigi esindajad ja ühisosa oli väga raske leida. Kindlasti on kohtunikke, kes leiavad, et nende jaoks siin midagi uut ei ole. Samas ei ole neid, kelle jaoks seda dokumenti vaja on, kindlasti mitte ainult noorkohtunike hulgas. Ühesõnaga ma ei ole vastu.

Pärsimägi: Kiidan tegevusi, mis on mõeldud ka neile, kes asuvad väljaspool kohtusüsteemi. Mulle meeldib eriti siin see, et kohtumenetluse aja planeerimisel võetakse arvesse kogu menetluse kestust algusest lõpuni. Kõige olulisem on, et selle asjaga tegeletakse.

Pilving: Mul ei ole midagi eeskõnelejatele lisada. Täna töögruppi.

Saarmets: Põhimõtteliselt ma toetan seda dokumenti. Nagu Kersti Kerstna-Vaks ennist mainis, on terviklikkuse huvides hea, et ka kohtumenetluse osa oleks kaetud. Enne oli jutuks, et noorkohtunikke võiks hinnata selle dokumendi alusel, samuti on minult küsitud, kas seda dokumenti kasutatakse ka distsiplinaarmentluses. Sellega seoses tekkis mul küsimus, et kui neid kriteeriumi kasutatakse või nendele tuginetakse distsiplinaarmentlustes ja noorkohtunike hindamisel, kas siis sellisel juhul ei peaks see dokument saama oma legitimatsiooni kohtunike täiskogult? Teine küsimus on mul seoses sellega, et kui prokuratuuri, advokatuuri ja Harju Maakohtu hea tava projekt siiski jätkub, siis milline on nende kahe dokumendi omavaheline seos, kas need konkureerivad omavahel?

Luiga: Siin ei tohiks vastuolu kuidagi tekkida, kuna need on nii sarnased. Pigem on kvaliteedistandardid veidi abstraktsemad, aga vastuolu ei teki.

Kerstna-Vaks: Kui Harju Maakohus on nõus veelgi detailsemaid kokkuleppeid tegema advokatuuri ja prokuratuuriga, siis seda dokumenti võiks pidada nõ üldosaks. Kvaliteedistandardite esimesed kaks osa on meil KHN-i poolt heaks kiidetud ja täiskogul tutvustatud, mitte hääletatud. Kas kolmas osa võiks minna täiskogule samuti tutvustamiseks?

Saarmets: Kohtuhaldus puudutab rohkem ministeeriumi ja Riigikohut, kohtu juhtimine kohtu juhte, aga kohtumenetlus kõiki kohtunikke. Seepärast on kohtumenetluse kvaliteedistandardite olemus veidi erinev esimesest kahest osast.

Pomerants: Kui see ei takista viisipärast kohtupidamist, siis tuleb toetada.

Parrest: Mulle see meeldis. Avaldan tunnustust, sest on suur oskus panna nii hea tekst kirja abstraktsel tasandil inimlike sõnadega. Üks mõte või märkus meil siiski on. Meile laekuvatest kaebustest kohtunike peale puudutavad 50% seda, et kohus ei vasta inimesele. Inimestel on juurdunud teadmine, et kõik asutused peavad neile 30 päeva jooksul vastama. Nad ei tea, et märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise seadus ei kohaldu kohtumenetluses. Saan aru, et on suur erinevus, kas kohtu poole pööratakse menetlusliku taotluse või lihtsalt küsimusega, aga inimesel oleks hea teada, et kohus on kirja kätte saanud ja tegeleb sellega vastavalt menetlusseadustikule.

Luiga: Tahan samuti toetada Virgo Saarmetsa mõtet, et kui on võimalik selliseid dokumente täiskogul vastu võtta, siis tuleks seda teha. Täiskogu poolt vastu võtmine oleks väga positiivne, kuna sellega võetakse dokument omaks. Teine väike märkus käib selle väikese projekti seisu kohta, millega advokatuur seotud on. Sain Martin Tammelt äsja informatsiooni, et ta kirjutab just praegu esimest versiooni dokumendi kavandist ja saadab selle oma töögrupi liikmetele hiljemalt kolme nädala pärast.

Pikamäe: Ma suhtun kohtumenetluse kvaliteedistandarditesse teatud skepsisega, see tähendab, et ma pole ise päris veendunud, et seda dokumenti tingimata vaja on. Eeskätt sel põhjusel, et analüüsisin veidi neid põhimõtteid, mis on toodud välja kohtumenetluse kvaliteedikriteeriumidena ja jõudsin järeldusele, et enamik neist on menetlusseadustikes kirjas. 22-st punktist on ainult üheksa punkti, mida kohtumenetluse seadustikud ei kajasta. Ma ei tea, kas on ratsionaalne kirjutada menetlusseadustikke ümber *soft law* vormis akti. Õige on see, et menetlus on kvaliteetne siis, kui ta on

toimunud täielikus kooskõlas kohtumenetluse seadusega, teist kvaliteedistandardit siin olla ei saagi. Kui see nii ei ole, läheb lahend tühistamisele ja sellisel juhul on selge tõdemus see, et menetlus ei ole olnud kvaliteetne.

Kuna korduvalt viidati Soome kvaliteedistandarditele, siis lugesin läbi ka Soome kvaliteedistandardid. Arvan, et siin on üksjagu ka ajaloolist ja õiguskultuuri küsimust. Tuleb tunnistada, et Skandinaavia menetlusseadustikud ongi väga õhukesed. Ma ise olen olnud lähemalt tuttav Norra kriminaalmenetluse seadustikuga. Nendes riikides on menetlusseadused väga fragmentaarsed, väga palju on jäetud kohtuniku enda kujundada ja sellest tulenevalt võibki olla vajadus täiendada neid erinevate standardite või tavadega. Meie olukord on õiguskultuuriliselt teine. Meil on iga viimane kui samm menetlusseaduses reguleeritud. Näiteks see, millele ka Piia Jaaksoo tähelepanu juhtis, et meie kriminaalmenetluse seadustik sätestab kohtuasjade lahendamise prioriteetidid väga olulises ulatuses. Meil on teistsuguse õiguskultuurilise tausta tõttu oluliselt vähem ruumi teha midagi väljaspool menetlusseadustikke.

Kui vaadata, mida me siiani kehtestanud oleme ja mis Soomes on kehtestatud, siis tegelikult me võiksime öelda, et standardeid on ju hoopis rohkem. KHN on heaks kiitnud kohtujuhtimise hea tava ja kohtuhalduse hea tava. Aga standardiks võiks lugeda ka koolitusnõukogu poolt heaks kiidetud kohtuniku koolitusstrateegia, mis sisaldab samuti standardeid selle kohta, kuhu peab kohtunike kompetents välja jõudma. Täiskogu on heaks kiitnud kommunikatsioonistrateegia, mis ei ole ka midagi muud kui üks standard või kvaliteedikriteerium, kuidas kohus peab avalikkusega suhtlema. Lisaks on meil ka eestikakoodeks, mis on samuti standard, öeldes seda, kuidas kohtunik peab käituma nii professionaalsete menetlusosalistega kui ka eraeluliselt. Kui me tahaksime kokku panna oma standardite paketti, siis võiksime kõik kokku liita ja saaksime korraliku kvaliteedistandardite kogu. See vastab üsna palju ka sellele, mida on teinud näiteks eeskujuriik Soome eri valdkondades, aga ka Holland või Ameerika Ühendriigid. Selles mõttes ei ole me kuidagi halvemad.

Teine küsimus, mis mul tekib seoses kohtumenetluse kvaliteedikriteeriumidega, on selle dokumendi õigusjõud. Virgo Saarmets juba tõstatas küsimuse, kas selle alusel saab esitada distsiplinaarsüüdistust või mitte. Ilmselt ei saa, sellepärast, et kohtute seadus ütleb otseselt, milline alus on distsiplinaarsüüdistuse esitamiseks ja selge on see, et kvaliteedikriteeriumide kehtestamine sinna alla ei lähe. Võib edasi arutada, kas sellest dokumendist tuleneb mingi muu õigusjõud. Ilmselt mitte. Pigem see ongi siis üldine eesmärkide kogum, mille poole püüelda.

Ma olen oma ortodoksse juristi seisukoha välja öelnud ja mul on kahtlusi, aga kui valdav üksmeel on selles osas, et see on vajalik ja väärt asi, millega edasi liikuda, siis las ta olla. Kahtlemata on suur töö ära tehtud. Peaksime omavahel arutama, mil viisil kohtunikud seda legitimeerida saab. Mulle tundub, et kuna tegemist on menetluse standardiga ja see puudutab iga kohtunikku, siis õige koht heakskiitmiseks on kohtunike täiskogu. Eelmised kaks tava, mis kiideti heaks KHN-is, seonduvad selgelt kohtuhaldusega ja on selge, et legitimeeriv organ võib olla kohtute haldamise nõukoda. Kohtumenetluse kvaliteedikriteeriumid väljuvad aga KHN-i pädevusest.

Luha: Ka töörühmale ei olnud võõrad sellised kahtlused, et kui on olemas detailsed menetlusseadustikud, kas siis on veel vaja kvaliteedistandardeid. Leidsime, et ühte kohta koondatuna on kvaliteedistandarditel olemas nn *soft law* väljund. Meie teine mure oli seotud sellega, kuidas see dokument peaks kohtunike jõudma ehk mis oleks selle rakendamise parim moodus, kas see peaks toimuma läbi kohtunike täiskogu või näiteks läbi kohtute üldkogude.

Pikamäe: Me peame Kersti Kerstna-Vaksaga rakendamise osas veidi nõu.

Perling: Täpsustan eelpool öeldut valesi arusaamise vältimiseks, et olen täielikult nõus sellega, et menetlus peab olema igati seaduslik. Need kokkulepped prioriteetide osas ei ole kuidagi mõeldud seadusest mööda minemiseks. Olen alati arvanud, et menetlus peab olema ka nutikas. See ei ole midagi muud kui kokkuleppe.

Pikamäe: Võtame selle päevakorrapunkti kokku nii, et KHN on info teadmiseks võtnud ja toetab ülekaalukalt kohtumenetluse kvaliteedistandardeid. Mõtleme edasi legitimeerimisprotsessi üle. Kersti Kerstna-Vaksa juhitava töörühma töö võib lõppenuks lugeda.

Otsus: KHN liikmete enamus avaldas toetust KHN-ile tutvumiseks esitatud kohtumenetluse kvaliteedistandardite kavandile ja soovitas mõelda kvaliteedistandardite parima rakendamise viisile kohtusüsteemis.

6. Kohtustatistika metoodika tutvustamine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha

Luha: Rõhutan, et tegemist on kõigest esialgse töödokumendiga. Kohtustatistika metoodikat peaksime arutama tegelikult detsembrikuu KHN-i istungil, kuid maikuus toimunud KHN-i istungil väljendati soovi sel teemal kaasa rääkida juba varem, et sünniks sisuline dokument.

Eelmisel sügisel moodustati kohtustatistika metoodika töörühm. Töörühm käis koos eelmisel sügisel mõned korrad ja selle tulemusena valmiski selline dokument. KIS2 arendamisest tulenevalt jäeti statistika metoodika vahepeal ootele, kuid nüüd on mõistlik sellega edasi minna, kuna KIS2 arendused on lõppenud ja järgmisel aastal peab statistika metoodika andma sisendi ka statistika keskkonna arendamiseks.

Milleks statistika metoodikat vaja on? Esiteks peab metoodikas olema kajastatud kasutatavad mõisted, et aru saada millest räägitakse. Teiseks peab määratlema, kellele millist statistikat vaja on ehk mis on need tasandid. Praegu oleme määratlenud, et nendeks on kohtuniku tasand, kohtu juhtkonna tasand, kohtu halduse tasand, rahvusvaheliste näitajate tasand. Praegune sisuline statistika on põhistatistika ehk töökoormuse ja jõudluse andmed, menetluses olevate asjade andmed ning operatiivstatistika, mis on kohtunikele, kohtu esimeestele ja kohtuniku menetlusgrupi liikmetele kiiresti ja lihtsasti kättesaadav, ning viimaks menetluse kestuse aruanded, kus me praegu kasutame sisuliselt ühte või kahte menetluse kestuse näitajat. KIS2 võimaldab võrreldes varasemaga kordades rohkem andmeid koguda. See võimaldab menetluse kestusest välja võtta perioode, kui menetlus on peatunud, mõõta kohtuasja kogupikkust, kohtuniku keskmist aega, kohtu keskmist aega, kohtuastme keskmist aega.

Kohtustatistika peab kindlasti andma sisendi ka kohtulahendite analüüsiks. Ainult statistilisest analüüsist jääb lahendite kvaliteedi analüüsimisel väheks, aga statistilised aruanded peavad võimaldama seda analüüsi tegema hakata. Lisaks peab kohtustatistika võimaldama teha kohtute tõhususe aruandeid. Olen siin välja toonud arvestusliku keskmise ja kujundatud keskmise menetlusaja. Kindlasti tuleb töörühmas arutada ka küsimust, mil määral peab kohtustatistika ette prognoosima seda, kuidas kohtuasjade hulk aastate jooksul suureneb või väheneb. Olemasolevad andmed peavad võimaldama teha prognoose. Metoodika peab selgitama ka seda, mis roll on kohtu analüütikul ja mis roll on ministeeriumil, milliseid andmeid avaldatakse ja kuidas vastatakse päringutele. See oli lühike kirjeldus sellest, millele statistika vastama peab.

Pikamäe: Mainisid statistika metoodika töörühma. Kes on selle töörühma liikmed?

Luha: Töörühma kuuluvad kõikide kohtute analüütikud, osadest kohtutest ka kantselei juhatajad, Riigikohtust esimehe nõunik. Töörühma suuruseks on 12-13 inimest.

Pikamäe: Saan aru, et täna arutamiseks saadetud materjal on esmane versioon sellest dokumendist ja töörühma töö jätkub. Kas töörühma koosseisu ei oleks mõistlik laiendada ka praktikutega ehk kohtunikega?

Luha: Mul on soov arutada seda küsimust ka kohtujuhtidega kohtujuhtide nõupäeval. Olen nõus parema tulemuse nimel kaasama töörühma kõik, kes soovivad panustada või kelle osalemist me seal soovime.

Saarmets: Saan aru, et tegemist on esialgse variandiga, aga lugedes jäi see üsna üldiseks või deklaratiivseks. KHN-is kerkis kunagi üles probleem seoses arvestusliku keskmise menetlusajaga, kuna ei saada aru, mis see ikkagi on. Kas seda dokumenti saaks täiendada selliselt, et dokumendis oleks selgitatud, miks me midagi mõõdame. Näiteks miks me mõõdame arvestusliku keskmise menetlusaja puhul ainult neid asju, mis kestavad kauem kui eelmisel aastal lahendatud asjade keskmine menetlusaeg. Just selliseid selgitusi tahaks näha selles dokumendis.

Luha: Kui Eesti Kohtunike Ühingul on veel tähelepanekuid, siis võime ka saada kokku või kaasata töörühma ühingu esindaja.

Pilving: Mul on palve – kui vähegi võimalik, siis võiks kogu dokumendi terminoloogia olla kooskõlas menetlusseadustikega. Kohati on statistika terminitel hoopis teine tähendus kui menetlusseadustikes. Näiteks „menetluses olevad asjad“ kategooria all on statistikas mõeldud ka neid, mida ei ole veel menetlusse võetud, aga see tekitab segadust. Kui me tahame, et kohtunikud saaksid statistikast aru, siis peaksime lähtuma menetlusseadustikest. Saadan oma märkused hiljem.

Pappel: Mul on küsimus on kohtuasjade arvestusliku keskmise menetlusaja valemi kohta. Kas see on nii jäik, et seda mingil moel muuta ei saa? See valem on siin lahti kirjutatud ja kui seda lugeda, siis selline valem viibki arvestusliku keskmise menetlusaja tahtlikult päris pikaks.

Aavik: Ma ei saa sellega täiesti nõustuda. See vajab võib-olla töörühmas eraldi arutamist ja selgitamist, mind võib nende arutelude juurde kutsuda. Valem on selline seepärast, et need asjad, mida kohus ei ole veel lahendanud lahendatud asjade keskmise menetlusaja järgi, ei moonutaks statistikat lühemaks. Seega on valem on loodud eesmärgiga, et tegelikkust ei moonutataks ilusamaks. Aga seda küsimust võib eraldi arutada ja selgitada.

Pappel: Ma ei saanud aru ka sellest, kas ja millisel juhul võetakse arvesse menetluse peatamist.

Aavik: Peatamist on meil plaanis arvestada. Projektkohtute puhul me seda juba arvestame ja see hakkab olema tulevikus nii ka teiste kohtutega, arvestades projekti laienemist ka teistesse kohtutesse.

Pappel: Ehk põhimõtteliselt on selle arvestusliku keskmise menetlusaja puhul plaanis võtta arvesse menetluse peatamist?

Aavik: Mina olen olnud pigem seda meelt, et menetluse peatumist tuleks arvestada. Samuti peaks mõõtma menetlusaega läbi kolme kohtuastme.

Pikamäe: See on õige.

Luha: Kuna KIS2 pakub menetluste kestuse mõõtmiseks rohkem võimalusi, siis peaks see kajastuma ka statistikas. See on eesmärk omaette, et meil ei oleks ainult ühte üldist näitajat. Iga asja mõõtmiseks peaksid olema oma konkreetsed näitajad. Seetõttu peaks keskmise menetlusaja arvutamise võimalused suurenema, seda enam, et KIS2 seda võimaldab.

Pilving: Kohtunike seas on olnud nurinat, miks mõõdetakse menetlusaega taotluse saabumisest alates. Sageli jäetakse need ju käiguta. Ettevalmistava menetluse pikkus sõltub rohkem menetlusosalistest ja see moonutab statistikat kohtuniku kahjuks. Teistpidi sõltub ettevalmistav menetlus ka kohtuniku juhtimisest. Võib-olla võiks seetõttu mõõta kahte eraldi näitajat: menetlusaega tervikuna ehk taotluse saabumisest kuni asja lahendamiseni ja seal kõrval ka aega asja menetlusse võtmisest kuni lahendi tegemiseni.

Luha: Jah, kui see minu jutust enne välja ei tulnud, siis see on meie eesmärk. KIS1 ei võimaldanud eristada määruste liike nii, et oleks saanud mõõta aega menetlusse võtmisest.

Pappel: Meil on kohtunikke, kes õpivad doktorantuuris ja võtavad vahel õppepuhkust, samuti võib kohtunik haigeks jääda. Sel ajal ei saa kohtunik midagi teha. Kas neid asjaolusid ei peaks arvesse võtma konkreetse kohtuniku arvestusliku keskmise menetlusaja arvutamisel, kui statistika eesmärk on hinnata kohtuniku tõhusust?

Luha: Kohtuniku hindamine on kohtu esimehe küsimus. Kohtuniku töötulemusi ei pea mõõtma selliste näitajate alusel. Kui tehniliselt on võimalik, siis me saame seda teha, kuid on omaette küsimus, mis kaalu me sellele anname. See on otsustamise koht, kas ja kes peab kohtunike tõhusust hindama ja missuguste näitajate alusel.

Aavik: Süsteem töötab ikkagi menetlusosalise mitte kohtuniku jaoks ja me peame ühiskonnale andma süsteemist adekvaatse võrreldava pildi. Me ei saa lähtuda kohtunikust. Kohtunik ise võib enda jaoks

välja arvutada oma keskmise menetlusaja, kust on maha võetud haiguse- ja puhkuseperioodid, aga süsteemi seisukohalt ei oma see tähtsust.

Pappel: Nii et pigem on see kohtu esimehe küsimus, kui ta uurib kohtuniku tõhusust?

Aavik: Just. See omab tähtsust kohtu esimehe jaoks selles mõttes, kas on olemas mingid objektiivsed põhjused või mitte, miks mingil kohtunikul on oluliselt pikemad näitajad kui teistel. Ministeerium ei anna kindlasti statistikaga mingeid hinnanguid.

Pärsimägi: Marko Aavik ütles midagi, mida siin dokumendis kirjas ei ole – see on suunatud väljapoole. Ma küsin, mis on selle statistika eesmärk? Loen siit, et selle eesmärgiks on saada teavet kohtute toimimise ja kvaliteedi kohta, kuid ma ei leia siit definitsiooni, mis on tõhusus, mida me mõeldame.

Luha: Me saame loomulikult mõistete hulka lisada, mis on kohtute tõhusus. Võtame seda märkust arvesse.

Aavik: Ma täpsustan eelpool öeldut, et minu sõnumit valesti ei mõistetaks. Me kindlasti ei plaani teha avalikkusele kättesaadavaks kohtunike personaalstatistikat, aga me hindame ise selle kaudu seda, millist teenust me ühiskonnale pakume.

Pärsimägi: Ka muud terminid on segased: tõhusus, efektiivsus, jõudlus. Samuti see, kuidas me neid eristame, kuidas me neid mõeldame ja mis on nende tulemuste avalikustamise positiivne mõju.

Kerstna-Vaks: Eelmised kõnelejad on palju juba ära öelnud. Mina ei saa ka aru, mis see statistika on. Kui see on signaal ühiskonnale, kui kiiresti kohtud töötavad, siis on see tõsiseltvõetav eesmärk. Aga siin on kirjas, et statistika eesmärk on anda kohtu esimehele piisavalt andmeid kohtuniku töökoormuse ja jõudluse kohta; võimaldada kohtunikul endal saada kiiresti ja lihtsasti statistilistest näitajatest ülevaadet ja nii edasi. Äkki peabki siis olema kaks statistikat, üks suunatud väljapoole, teine sissepoole. Minu jaoks on praegune eesmärgipüstitus segane. Minul kui kohtu esimehel on praegusest arvestuslikust keskmisest menetlusajast raske saada piisavaid andmeid, teades, et kohtunik on näiteks haige või õppepuhkusel. Meie analüütik on teinud selle dokumendi kohta päris palju märkusi. Millal töögrupp koguneb?

Luha: Töögrupp sai eelmise aasta sügisel kaks korda kokku, sel aastal ei ole kokku saanud ühtegi korda. Vastates Kersti Kerstna-Vaksa poolt püstitatud küsimustele, siis meetoodika üks osa on ka see, kuidas analüüsib andmeid kohtu analüütik kohtu esimehe jaoks. See tähendab, et kohtustatistikal ongi mitu eesmärki, dokumendist võib-olla see ei tulnud välja, sest see ei ole veel valmis. Kohtunik, kohtu esimees, kohtuhaldajad, Euroopas kohtute tõhusust hindavad organisatsioonid – kõik vajavad isesuguseid andmeid, kõigele sellele peab kohtu statistika vastama ja kõige selle jaoks peame me leidma mõistlikud andmed, mida koguda. Mulle tundub, et praegu räägime me ainult ühest näitajast, arvestuslikust keskmisest menetlusajast. Arvestuslik keskmine menetlusaeg on ainult üks võimalus kohtu statistikat kajastada, see ei ole absoluutne ega valdav. Jah, praegu see küll domineerib, kuna seda on kõige lihtsam mõõta.

Aavik: Ma täpsustaks veel statistika eesmärki. Minu meelest räägime me kõik tegelikult ühest eesmärgist. Statistika eesmärk on näidata, kuidas me hindame seda, milliseid standardeid me ühiskonnas pakume, kuidas kohtusüsteem töötab. See, kui detailset statistikat on vaja kohtunikul, kohtu esimehel, analüütikul ja nii edasi, on küsimus erinevatest tasemetest. Statistikat on aga kõigil vaja selleks, et saada aru, kui hästi kohtusüsteem töötab, kuidas korra kohane õigusemõistmine on tagatud.

Pikamäe: Me peame arvestama, et arutame seda dokumenti esimest korda, seepärast ei maksa liiga detailidesse laskuda. Küll on aga selge, et sellesse töögruppi on vaja kaasata kohtunikke ja ka Riigikohus tahaks selles töögrupis vähemalt nõunike tasemel osaleda

Luha: Ma ainult tervitan kohtunike osalemist töögrupis.

Otsus: KHN võttis informatsiooni teadmiseks ja:

6.1. palus kaasata statistika meetoodika töörühma kohtunikest liikmeid;

6.2. soovitas täpsustada kohtustatistika metoodikas kasutatavaid termineid ja statistika eesmäärke.

7. Ülevaade KIS2 rakendamisest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Timo Ligi

Ligi: Annan ülevaate, mis on toimunud KIS2 rakendamisel alates maikuust. Maikuus toimunud KHN-i istungil arutati palju NAP liidese rakendamise küsimust. Sellega oli mai lõpus suur hulk segadust, kuid 1. juulil see siiski rakendus. Enne seda jõudsime koolitada puhkusel mitteolevaid ametnikke. Pakkusime juuli alguses ka kohtutele tuge, käisime kohapeal, avatud oli telefoniliin ja saatsime iga päeva lõpus listi kaudu vastuseid pidevalt korduvatele küsimustele. Nüüd teeme ka järelkoolitusi, eelkõige eesmärgiga õigeid võtteid kinnistada. Kokkuvõttes hindaksin rakendamisprotsessi vähemalt rahuldavaks. Loomulikult leidub veel väiksemaid probleeme ja on asju, mida saab veel paremaks teha, samuti saab veel tegeleda kasutajate juhendamisega, kuid tagantjärele võib öelda, et rakendamisprotsess ei olnudki nii halb, kui see maikuus tundus.

Teiseks rakendus 29. juunist uus AET ja see puudutas ka KIS2 kasutajaid. Mõnevõrra on olukord läinud paremaks, kuna saime lahti andmesiirdest KIS2 ja KIS1 vahel, mis tekitas palju segadust seoses andmete väljakuvamisega. Üldiselt võib öelda nii, et dokumendid on nähtavad, aga probleeme on teavituste väljasaatmisega AET-s. See ei ole KIS2 probleem, aga see väljub kohtu töös, kuna pahased AET-i kasutajad pöörduvad kohtu poole. On olnud ka juhtumeid, et istung jääb ära, kuna isikud pole saanud teavitusi. See konkreetne probleem peaks lahenduse saama järgmisel reedel.

Oleme jõudnud olukorda, kus saame põhjalikumalt tegeleda süsteemi stabiliseerimisega. Kindlasti ei ole olukord veel hea. Põhiline viga on see, et kaks kohtunike jaoks kõige olulisemat otsingumootorit ei tööta. Menetlusstaadiumite otsingu muudatus on arenduskeskkonnas üleval ja kõige varem läheb see muudatus *live*'i järgmisel reedel, kuid võib ka veidi viibida. Samuti ei tööta praegu lahendite otsing. Siin on ka vead teada ja tegeletakse parandamisega. Ma siiski ei julge prognoosida, et need septembri jooksul korda saavad.

Kolmas probleem on aeglus. See ei ole võimendunud kasutajate lisandumisega, vaid küsimus on fundamentaalses veas, mis sai tehtud süsteemi arendamise alguses, kui me asusime kasutama universaalseid e-toimiku teenuseid. Neid teenuseid kasutavad ka teised klientsüsteemid nagu prokuratuur, vanglad ja teised. See tähendab, et päritakse ja liigutatakse suurt hulka andmeid, mida KIS2 tegelikult ei vaja. See muudabki teenuse kasutamise aeglaseks. Teiseks on KIS2 arendamisel tehtud arhitektuurilisi vigu. Arendaja oleks pidanud arvestama, et osa andmeid on KIS2-s ja osad lokaalsed, kuid siin ei tehtud õigeid valikuid. Selle probleemi sügavam põhjus seisneb inimeste ülekoormuses. E-toimikuga tegelevate inimeste hulk RIK-s on piiratud ja see ei ole võimaldanud toetada piisaval määral väliseid arendajaid. See on minu isiklik hinnang.

Mis puudutab edasisi tegevusi, siis me tegeleme kõige kriitilisemate vigade parandamisega. Alates juulikuust oleme astunud palju olulisi samme edasi. Kiiruse osas on kõige halvem lugu menetlusdokumentide vaate avamisega. Selle konkreetse vea parandamisega tegeleb üks inimene. Teine aegluse probleem avaldub isikute lisamisel. Siin tuleb välja arendada täiesti uus teenus, mis vastab ainult KIS2 vajadustele. Me jätkame kohtutes kohapeal toe pakkumist ja tegeleme kohtutes tugistruktuuri loomisega. Igas kohtumajas peaks olema üks nn vanemkasutaja, et vähendada IT-abi poole pöördumiste arvu. Praegu oleme käinud kohapeal ja üritanud tuge pakkuda tsentraalselt, aga see ei ole jätkusuutlik. Tugistruktuuride loomise plaan tuleb sügise jooksul realiseerida. Ma lähen ise tööle Viru Maakohtusse ja lahkun küll projektijuhi kohalt, aga see ei tähenda, et ma põgeneksin uppuvalt laevalt; pigem ma näen seda nii, et ma sulgen ennast masinaruumi ja viskan võtme ahju.

Järgmiseks oluliseks sammuks on sügisel Riigikohtus täies mahus KIS2 kasutuselevõtmine. Täpne kuupäev tuleb Riigikohtuga kokku leppida. Algab ka lahendite märksõnastamine, mis mõnevõrra parandab lahendite kättesaadavust. Märksõnastatud lahendid muutuvad Riigi Teataja vahendusel ka teistele kättesaadavaks.

Püüdes kokku võtta kõike seda, mis on toimunud alates aastast 2010 – ma loodan, et KIS2 puhul ei ole süsteemi stabiliseerimine ehk periood, mille jooksul see muutub kasutajatele mugavaks, väga pikk, nii nagu näiteks prokuratuuri infosüsteemi puhul. Kindlasti tuleb edaspidi meeles pidada, et

infosüsteemide väljavahetamine kergekäeliselt ei ole mõistlik. See peab olema kompenseeritud oluliste lisaväärtustega, mida uus süsteem annab.

Saarmets: Timo Ligi rääkis arhitektuurilistest probleemidest. Kas see saab paraneda ainult KIS3-ga või on see võimalik likvideerida ka tänases süsteemis?

Ligi: See on võimalik ka täna, kui asju ringi teha. See ei ole efektiivne tegutsemisviis, aga ei eelda uue infosüsteemi loomist.

Aavik: Kas see on töös?

Ligi: Jah.

Pilving: Mina ei saaks küll panna KIS2 rakendumisele üle mitterahuldava hinde. Minuni jõudnud mured on sellised, mis nõuaksid veelgi madalamat hinnet. Võib-olla on teistes kohtutes paremini läinud, aga Riigikohtus on KIS2 takistanud oluliselt sekretäride, referentide ja konsultantide tööd. Iga toiming nõuab oluliselt rohkem aega, kui ta nõudis seni. Ma loodan, et see on ajutine. Tahaksin informatsiooni selle kohta, kas see on Riigikohtu spetsiifiline probleem või kurdetakse selle üle ka mujal? Milline on ministeeriumi nägemus, kas see tuleb üle elada nii, et menetlusajad pikenevadki KIS2 tõttu või on ette nähtud mingi lisaressurss seoses KIS2 rakendumisega?

Ligi: Hinnangu rahuldav andsin ma ainult menetluskulude liidese ehk NAP-i rakendamise kohta. Protsessi kui tervikut on praegu veel ennatlik hinnata.

Pilving: Ma ei oska hinnata tulemust, mis saab kunagi tulevikus olema, aga hetkeseisu ei saa küll rahuldavaks pidada.

Lippus: KIS2 rakendatakse esimeses kohtuastmes juba pikemat aega. Menetlustähtajad üldiselt on läinud paremaks. Seega ei ole olnud tagasilööki tulenevalt KIS2 rakendamisest. Kas ametnikud peavad tegema rohkem tööd, arvestades, et menetlusajad ei ole läinud pikemaks? Jah, peavad küll. Kas lisatöö tegemine kompenseeritakse? Jah, osaliselt, KIS2 rakendamise toetamiseks on kohtute eelarve reservist eraldatud täiendavaid vahendeid personalikuludeks, et kompenseerida töökoormuse kasvu. Kahtlemata on see ametnikele olnud väga raske periood. Nägime seda ette eelarveläbirääkimistel, kus me panime paika kohtute arengueesmäärke. Üks arengueesmärkidest oli KIS2 rakendamise toetamine ja osa täiendavatest personalivahenditest oli mõeldud selle eesmärgi saavutamise toetamiseks. Mõned kohtuametnikud on tegelenud KIS2-ga intensiivsemalt, nii testimise, lisatöö kui ka koolitusega. Meil on kohtutes osaliselt juba tekkinud nõ KIS2 eksperdid ja nende kompetentsi tuleks kohtus kohapeal ära kasutada ning seda veel edasi arendada. Me loodame sellele mõttele kohtute toetust saada. Esimese ja teise astme kohtute eelarve aga Riigikohtu ei puuduta. Siin ongi küsimus selles, kas Riigikohtu ametnike töövaev ka kompenseeritakse?

Pikamäe: Jah, kompenseeritakse.

Pilving: Tahaksin teada, palju on KIS2 tööjõukulu mõttes maksuma läinud?

Lippus: Täna KHN-i istungi eelne periood on olnud väga kehv periood selleks, et küsida ametnikelt, kuidas nad KIS2-ga rahul on. Just KHN-i istungi eelsel ajal oli e-toimiku uue versiooni *live*'i panekuga seoses palju probleeme. Avastati üks mäluleke, mis põhjustas selle, et süsteem oli töökõlbmatu arvestatava hulga töötunde. Töötame selle nimel, et uued arendused ei häiriks kohtu tööd enam sellisel moel.

Pilving: Kuna rakendamiseks kulub ressursi, äkki tasub anda Timo Ligile vajalik meeskond?

Aavik: Küsimus ei ole selles, et ressursi ei oleks antud. Pigem on see kompetentsi küsimus, mida on keeruline piiratud aja jooksul tekitada. Lisatööst on ära öeldud lihtsalt sellel põhjusel, et aeg, mis on rakendusperioodiks jäänud, on liiga väike ja ei ole võimalik inimesi välja koolitada. Tegemist on väga suure infosüsteemiga mitte ainult kohtusüsteemi mõistes, vaid kogu riigi mõistes. Selliste suurte süsteemide rakendamine valutult ei lähe. Reaalses elus süsteemi kasutades avalduvad probleemid, mis testides kunagi ette ei tule. Sellepärast on just aasta pärast rakendumist väga keeruline periood. See on iga uue mastaapse süsteemi kasutusele võtmise lahutamatu osa, nii avalikus kui erasektoris.

Ligi: Ma ei väida, et probleeme ei ole. Aga osad tööloigud on tänu KIS2-le läinud siiski kiiremaks, näiteks dokumentide registreerimine, uute asjade loomine, kriminaalasjades karistuste metaandmete sisestamine ja nii edasi. Probleemid jäävad kõlma, ma ei eitagi neid, aga ma ei tahaks, et arvataks, et kõikides aspektides on KIS2 ainult probleeme kaasa toonud.

Pikamäe: Timo Ligi, kuidas Sa ise hindad, millal saavad tehtud need arhitektuurilised muudatused, mis süsteemi aeglustavad ja süsteem muutub kiiremaks?

Ligi: Usun, et dokumentide vaate probleemi lahendamiseks läheb kindlasti vähemalt kuu aega.

Pikamäe: Ma olen väga selle poolt, et uute infosüsteemide loomisesse tuleb ettevaatlikult suhtuda. Kõigepealt tuleb olemasolevad süsteemid tööle saada ja nii suuri ümberkorraldusi tuleks edaspidi vältida. Loodame, et probleemid hakkavad lahenuma. Suurimaks mureks on ikkagi praegu aeglus.

Otsus: KHN võttis informatsiooni teadmiseks.

Lahkusid Nele Parrest ja Marko Pomerants.

8. Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest pooleliolevatest teemadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus; Riigikohus, Liis Lindström

Lippus: Paluksin Villem Lapimaal rääkida paari sõnaga esimese ja teise astme kohtute kodukordade ühtlustamise projekti arengust.

Lapimaa: Oleme lõpusirgel. Arutame seda oktoobris toimuval kohtujuhtide nõupäeval. Järgmiseks KHN-i korraliseks istungiks esitame selle KHN-ile kooskõlastamiseks.

Pikamäe: Ühesõnaga see võiks tulla detsembrikuu KHN-i istungil arutusele?

Lapimaa: Jah.

Lippus: Pooleliolevate teemadena on kirjas ka kohtuniku osalise tööajaga töötamise võimaldamine. See eelnõu on parlamendi menetluses, praegustel andmetel arutatakse 6. oktoobril komisjonis eelnõu esimesele lugemisele saatmist. Kohtunikuks saamise korralduse analüüsi võiks Riigikohus ise tutvustada, muud teemad on kas täna käsitletud või ei ole nendes arenguid toimunud.

Lindström: Kohtunikuks saamise korralduse analüüsiga Riigikohtus tegeletakse, selleks on loodud töögrupp, kes on seadnud eesmärgiks saada analüüsiga valmis jaanuariks 2015.

Pikamäe: Eesmärgiks on ka see, et seda valdkonda võiks arutada järgmisel kohtunike täiskogul.

Otsus: KHN võttis informatsiooni teadmiseks.

Päevakorraliselt

Pikamäe: On tulnud üks ettepanek seoses kohtudirektorite osalemisega KHN-i istungitel. Kas KHN-i liikmed on nõus, et lisaks kohtu esimeestele võiksid KHN-i istungitel kuulajatena osaleda kohtudirektorid, et nad saaksid informatsiooni otse, mitte kellegi vahendusel?

Pappel: Küsin Justiitsministeeriumilt, kuidas toimub sellisel juhul kahepäevaste KHN-i istungite finantseerimine?

Aavik: Minu arvates on see hea mõte. Kohtudirektorid saaksid olla toimuvaga vahetult kursis ja see aitab kaasa kvaliteetsemale õigusemõistmisele ning teiselt poolt tunnustab see kohtudirektori ametit. Saame kohtudirektorite osalemist finantseerida kohtute eelarvest.

Pikamäe: Tundub, et vastuväiteid ei ole. Loeme siis selle otsuse konsensuslikult vastu võetuks.

Lapimaa: Minuni jõudis ka üks töökorralduslik ettepanek KHN-ile. Kohtunikud on huvitatud KHN-i päevakorrast ja materjalidest enne KHN-i toimumist, et soovi korral oleks neil võimalus kaasa rääkida. Kas KHN-i liikmetel on midagi päevakorra ja materjalide avalikustamise vastu?

Pilving: On kaks eraldi küsimust, esiteks, kas need materjalid on salajased, ja teiseks, kas peaks olema tavaks saata need materjalid kõigile kohtunikele.

Aavik: Teen ettepaneku, et teeme päevakorra ja materjalid enne KHN-i istungi toimumist kohtute siseveebis kättesaadavaks.

Pikamäe: Saan aru, et KHN toetab päevakorra ja materjalide avalikustamist kohtute siseveebis enne KHN-i toimumist.

Päevakorraväliselt võttis KHN vastu kaks otsust:

Otsus: Kohtudirektorid on edaspidi oodatud osalema KHN-i istungitel.

Otsus: KHN-i istungi päevakava ja materjalid avalikustatakse kohtute siseveebis enne KHN-i istungi toimumist.

Järgmine nõukoja erakorraline istung toimub 31. oktoobril Justiitsministeeriumis.

Istungi lõpp 19.09.2014. a kell 15.30.

Priit Pikamäe
Juhataja

Angelika Sarapuu
Protokollija